

Lastniki in izdajatelji: Okrajni odbor SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. — Izdaja vsak petek. — Odgovorni urednik: Tone Gošnik. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštni predal 33. — Telefon uredništva in uprave 122. — Telefonski račun pri Narodni banki v Novem mestu: 616-T-181. — Letna naročnina 500 din, polletna 250 din, četrtletna 125 din. — Tiska tiskarna Slovenskega poročevalca v Ljubljani

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto

Letošnji vojaški manevri-preizkušnja in manifestacija naše obrambne sposobnosti

»Kje so moje, pregrade, za slovenske brigade?«
»Delaj, delaj, dekle puščelj!«
Pesem za pesmijo odmeva skozi mesto, po trdem tlaku mogočno odmevajo koraki dolgih kolon. Vrsta za vrsto, vedno novi obrabi, nasmejani, vsi v novih oblekah, vsi s svetlečim se, čistim orožjem. Kdaj je že zamrl med zidovjem zvok vojaške godbe, ki je šla na četu enote! Nekje in Podgorju so zdaj godbeniki, ljudje v mestu pa se še vedno ustavljajo ob vojakih, ki se nasmihajo iz dolgih vrst radovednim opazovalcem.

»Ko bi imeli leta 1941 vsaj polovico toliko orožja, kot sem ga videl zdajle v teile dobri uri, pa bi naši partizani nagnali vso nemško in italijansko fašistično svovaj iz dežele!« razlaga starejši možakar na Glavnem trgu sosedu. Res je tako! Ena sama enota predstavlja danes v naši moderno opremljeni armadi strahovito ognjeno moč. Niso bila zaman leta, ko smo zategovali pasove in žrtvovali po srčnatem izdajstvu sovjetskih diktatorjev vse, samo da smo ohranili našo svobodo in čisto zastavo revolucije!

»Kako ti gredo možje in fantje!«
Taka moč, tako zdravje, veselje in pogum!« Zene se pogovarjajo, ljudem sije zadovoljstvo v obraz. Dobro vedo, da so to prve vaje za jesenske manevre. Naša vojska je to, ljudska armada, iz naših vrst, vrst kmetov, delavcev in ljudske inteligence so poklicani rezervisti, da preizkusijo skupno z aktivnimi oficirji in stalnim kadrom svoje vojaško znanje. Da se seznanijo z novimi vrstami orožja in orodja, da spoznajo organizacijo, delo, način vodstva in vežbanja v naši ljudski armadi.

likih manevrih iz leta 1949 pretekla štiri leta, izpolnjena z napornim delom za izpolnitev in krepitev armade.

»Naslanjajoč se na lastne sile svoje države, je naša Armada prav v tem obdobju uspešno ustvarila močno materialno osnovo za svoje oskrbovanje in opremo. Obratovati so začele nove vojaške tovarne, njihovi proizvodi pa so že delj časa v rokah naših delovnih ljudi.«

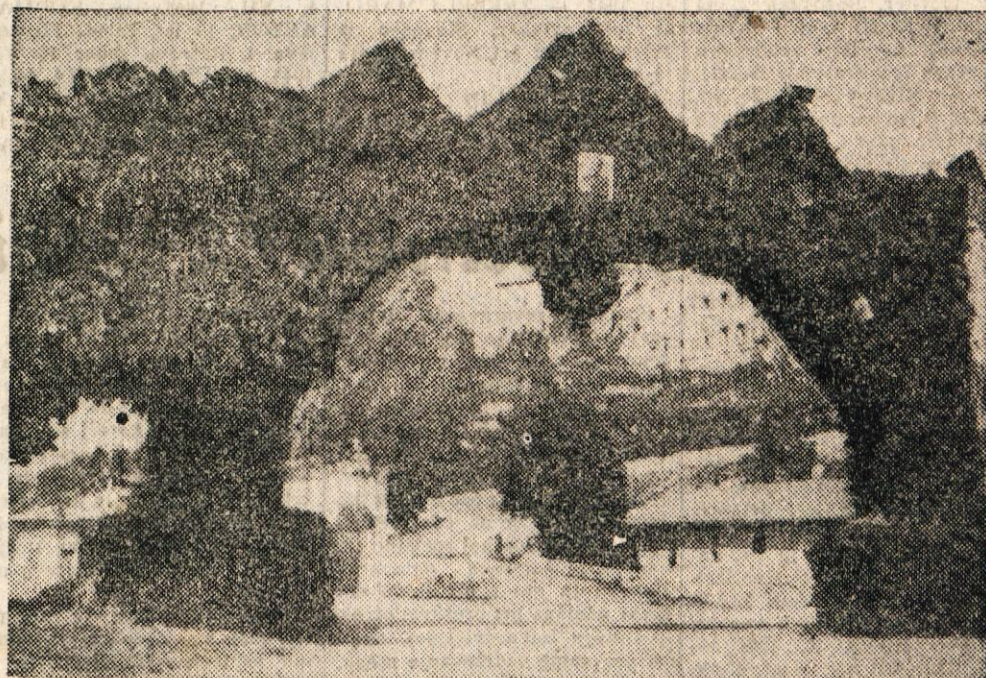
Generalni polkovnik Nagy je dodal, da so nam v oborožitvi pomagale tudi ZDA, Anglija in Francija z najsodobnejšim orožjem in orodjem, ki bo uporabljeno na teh manevrih.

Letošnji manevri bodo na področju Hrvaške. Navzoči bodo tudi predstavniki vojaških povelstev prijateljskih držav. Po končanih manevrih pa bo velika parada vseh enot in pregled našega najmodernejšega orožja ter vojaških priprav in opreme.

Ko se veselimo vsestranskega napredka naše ljudske armade in pričakujemo dobrih uspehov jesenskih manevrov, pa se moramo pomilovalno posmehovati tudi tistim nevernežem in zlobnim prišepetovalcem, ki so izkoristili tudi manevre naše vojske za svoja čevčkanja.

»Vojska bo, boste videli, slišala sem iz zanesljivih ust! Amerikanci so zahtevali manevre, le verjemite mi! Vsak četrti bo ubit, sveta pomagalka, zares bodo streljali!« itd. Bedakom neumnosti nikoli ne zmanjka. Tistim pa, ki jih zajemajo s slabimi nameni iz lončev informbirojevske kuhinje ali iz »zanesljivih« virov zapadne plati, pa naj velja odgovor milijonskih množic naših delovnih ljudi:

Našo ljudsko armado ljubimo in bomo žrtvovali tudi vnaprej vse sile, da bo še močnejša in boljša! Jugoslovanska ljudska armada — to smo mi vsi, delovni ljudje socialistične domovine!

Jutri se začne na Okroglici največji praznik Primorske, odkar je bila ta prelepa dežela med Jadranom in Triglavom osvobodena in rešena fašističnega nasilja. Slikovita dolina pod sivimi pobočji Cavana med Vogrskem in Volčjo drago bo sprejela stotisoče dragih gostov. Vse je pripravljeno — sončna Primorska nas vabi! Proslava bo združila desetletnico primorskih brigad, desetletnico množične vstaje primorskega ljudstva ob kapitulaciji Italije in desetletnico odloka Izvršnega sveta OF, ki ga je pozneje potrdilo II. zasedanje AVNOJ, o priključitvi Primorske k matici državi Jugoslaviji.

Ob prazniku Primorske čestitamo vsem živim borcem za svobodo in se hkrati z njimi klanjamo spominu tistih, ki so za svobodo primorskega ljudstva in naše države žrtvovali življenja. Naša enotnost in ljubezen do osvobodjene Primorske sta nerazdružljivo povezani v skupni borbi za socializem.

Ležišče manganove rude pri Gabrovki na Dolenjskem

Delavstvo rudnika barita Pleše — Litija je slavilo, pred nedavnim rudarski praznik v kmetički vasi Gabrovka, Domačini in kmetje ter kajžarji iz okolice so začeli pripovedovati o že zaračunanih rudarskih pridelkih v tem kraju. Leta 1938 so v gorskih vasi začeli raziskovati v Zgornji Vodičah začeli raziskovati območja manganove rude, ki se razprostirajo med kraški, mi kotanji in skalnatimi stebri. Do leta 1940 so izkopali 15 metrov globok jasek, 18 metrov vpadnika in okrog 50 metrov prog in naleteli na 20—30 cm debelo manganovo žilo. Ker je takrat delo potekalo brez vsakega strokovnega nadzorstva in odobrenja, je rudarska oblast prepovedala izkoriščanje rudnika, kakor je takratni lastnik zapovedal, naj se vsa že izkopana ruda zmeče nazaj v jamo.

Uprava rudnika barita Pleše je

Ribniški grad so začeli obnovljati

Pred dnevi so na pobudo občinskega ljudskega odbora začeli obnovljati zgodovinski grad v Ribnici na Dolenjskem. Po predvidenem načrtu bo obnova gradu vsaj v grobem do proslave v Kočevju zaključena. Za dela je občinski ljudski odbor prispeval do sedaj milijon dinarjev.

Te dni so začeli tudi z regulacijo potoka Bistrica v dolžini dobrih 2 kilometrov. Regulacija je bila nujno potrebna, saj je bila predmet pre mnogih razpravljanih raznih sestankih in zbiorh volivcev. Pri regulaciji bodo sodelovali tudi prostovoljci in volniki, občina pa bo prispevala potrebna denarna sredstva.

Prebivalci Ribnice, Sajevca, Jurjevice in Korta so pred dnevi tudi pozdravili vest, da bo za obnovo mostu med Ribnico in Sajevcem, ki je že dalj časa neuporaben za vsak promet, prispeval Izvršni svet LRS 350.000 dinarjev. Novi most bodo začeli v kratkem graditi.

12. in 13. septembra bo na Planini proslava bratstva slovenskih in hrvatskih partizanov

Zveza borcev v krškem okraju pripravila spominsko slavnost ob obletnici smrti večjega števila ljudi, ki so jih ustali poklali na Planini nad Podbočjem. 13. septembra bodo tem žrtvam na Planini odkrili spomenik. Na proslavo bo prišlo precej partizanov in aktivistov krškega in sosednjih okrajev, večjo udeležbo pa obetajo tudi iz hrvaške strani.

Načrt novega zakona o zadrugah

V Beogradu je bil izdelan načrt novega zakona o zadrugah. Načrt vsebuje več novosti o delokrogu zadrugnih organizacij, odnosih med zadrugami in obrati, ki jih zadruga ustanavlja, o upravljanju teh obratov in samoupravljanju zadrugnih organizacij. Poleg zadrugnih skupščin in upravnih odborov so za zadrugo, ki ima nad 100 članov, predvideni tudi zadrugni svetovi. O zakonu bo verjetno razpravljala novotvorbena skupščina že na enem izmed prvih zasedanj.

Dolenjski vinogradniki na Primorskem

V petek, 21. avgusta je 36 članov Vinarske zadruge iz Kostanjevice ob Krki obiskalo Primorsko. V Vipavi so si ogledali vinski klet in trsnico Vinarske zadruge. Navdušeni so bili nad vzorno urejenim gospodarstvom. Z obiskom so Kostanjevčani vrnila obisk vipavskih zadrugnikov, ki so pred leti obiskali Kostanjevico. Dolenjski izletniki so si ogledali tudi Sežano in Kopar ter tamkajšnje vinogradišče.

Gradnja kopališča na Mirni

Ze pred leti so marljivi športni delavci na Mirni pričeli z gradnjo kopališča. Delo je v redu potekalo in pripravi smo bili, da bomo kaj kmalu prisotvovali otvoritvi tega fizikturnega objekta. Toda nastopile so težave. Gradbeni odbor si ne more nikamor več pomagati. Podvzel je že vse, da bi si izposloval še 1.500.000 din kredit, s katerim upa začeto delo dokončati. Vsaka akcija do sedaj pa je rodila samo zagotovila in obljube, ki graditeljem ne morejo nadomestiti gradbenega materiala. Ali bo Dolenjska res še nadalje zapostavljena? Krediti, s katerimi razpolaga Fizikturna zveza, bi se morali enakomerno porazdeliti na vse predele naše republike! Dolenjska je dala ogromni delež v NOB, zato upravičeno pričakuje, da pri delitvi investicijskih kreditov ne more biti

prezrta! Ali naj započeto delo ključno propade res samo zato, ker za Dolenjsko redno ni moglo zagotoviti kreditov, dasi je znano, da se drugod gradijo najrazličnejši fizikturni objekti? Naj bo, kakor hoče, agilni fizikturni delavci na Mirni se ne smejo vreči puške v koruzo, ker smo pripravljeni, da bo njihovo prizadevanje končno rodilo zaželjeni uspeh: potrebni kredit se bo našel in moderno kopališče s športnim pavalisčem bo v ponos in korist ne samo Mirni, temveč vsej Dolenjski.

Rimu bo treba osvežiti spom'n

V odgovoru na vprašanje novinarjev o pomenu italijanskega alarmanja, je izjavil danes predstavnik ameriškega ministrstva za zunanje zadeve, da »položaj v zvezi s Trstom ni tako nevaren kot se je zdelo po prvih vesteh«. Dal jim je razumeti, da se ameriška vlada niti malo ne razburja zaradi italijanskih vojaških in političnih demonstracij proti Jugoslaviji. Podobno mnenje prevladuje tudi v Londonu in Parizu. Zgodne vlade priporočajo Rimu več blaznosti in rešnosti. Italijanski ministri predsednik je to lekcijo razumel in odšel na dopust, potem ko je odigral komedijo razburjenega posvetovanja s svojimi generali. Preplačenemu italijanskemu prebivalstvu pa sedaj oblasti in časopisje dopovedujejo, da se je nevarnost zmanjšala, da so se Jugoslavniki umaknili, da je napetost pustila. Kako bo ljudstvo ocenilo te vladne salto mortale si lahko zamislimo. Prve dni so se namreč nekateri italijanski prebivalci v obmejni coni in posebno v Gorici resnično prestrašili. Zlasti med vinističnimi prenapetosti je bilo precej takih, ki so se pripravljali na beg v notranjost dežele. Pokazali so pri tem, da imajo kaj malo zaupanja v vse tiste regimente, ki jih je Pella demonstrativno poslal v Gorico in vzdolž vse meje z Jugoslavijo.

V Rimu sedaj poudarjajo, da je kriza končana ter slavijo celo nekakšno zmago. Pella bi naj bil baje preprečil priključitev cone B Jugoslaviji in pokazal s svojim nametopom več energije kot njegov prednik De Gasperi, ki bi se omejeval, kot pravijo, v podobnem primeru le na izjave za tisk. Toda v Rimu se zelo motijo, če mislijo, da bodo s takimi manevri preslepili svetovno ali domačo javnost. Ves svet ve, da je bila nameravana priključitev cone B Jugoslaviji le v Rimu izmišljena bajka, da Jugoslavija ni imela in nima nobenih napadalnih namerov in da je zato nemiseln govoriti o nekakšnem »jugoslovanskem popušcanju«. Italijanski ekspanzionisti pa se bodo morali kaj kmalu pripravi, da krize katero so izzvali sami s svojimi predrznimi pretenzijami na STO, se ni konec, ker jim bo rodila še trpke plodove. Tega ne bodo preprečila niti sklicevanja na razne izjave dvojni-ve vrednosti, še manj pa vojaške parade in iztivanja na meji. Pella, kateremu burno ploska vsa italijanska skrajna reakcija, neofašisti in monarhisti — čisti, ki je ni bil De Gasperi nikoli deležen — pozablja na preteklost; na vojno, italijansko agresijo, vojaški polom, mirovno pogodbo. Spominja se še le tripartitne deklaracije. Zato mu bo treba ovržiti spomin in pokazati druge dokumente, bolj prekritične in točne od tiste zastarele deklaracije, katere se že njeni lastni očeti stramujico.

Jesenski manevri bodo ponovno dokazali moč naše armade in ljudstva. — Na sliki: protivzračni mitraljezec

Zadružni dom v Brusnicah je odprt

V nedeljo 30. avgusta se je uresničila dolgoletna želja naših Brusničanov: na prostoru, kjer je nekdanja stara šola, med vojno pa je bila žandarmerijska postaja, je na ruševinah nekdanje stavbe zrasel lep zadružni dom, ponos podgorjanskih krajev. Ze pred leti so v Brusnicah precej govorili o zadružnem domu, ker pa je bilo premalo volje in vztrajnosti, je ostalo le pri besedah. Sporazum med občino in kmetijsko zadrugo pa je lani in letos rodil uspeh: sredi Brusnic se dviga ponosna stavba, v kateri je našla dostojne prostore brusniška kmetijska zadruga, prvo nadstropje pa služi potrebam ljudskega odbora.

Slovesnost je začel v imenu gradbenega odbora poslovođa Lojze Jaklič, ki je pozdravil med gosti tudi sekretarja OK ZKS tov. Franca Pirkoviča in ravnatelja Dolenjskega muzeja prof. Janka Jarca, kakor je o delu gradbenega odbora poročal Jože Hudoklin. Zidavska dela so opravili domači zidarji pod vodstvom Lojze Stanglija, tesarska dela mojster Golob iz Sela pri Sentjerneju, z mizaropremili izdelki pa je dom solidno okrepila mizarška delavnica KZ Sentjerneju pod vodstvom mojstra Toneta Cvelbarja. 2400 prostovoljnih delovnih ur so vložili v dom Brusničani, precejšnja denarna sredstva pa je prispeval OLO Novo mesto poleg zadruge in občine Brusnice. Reguliran je bil tudi Vrtaški potok za zadružnim domom.

O pomenu zadružnega doma za Brusnice in gospodarskem razvoju kraja je nato govoril občinski tajnik Ivan Tekstor, kakor je slavnost pozdravil tudi sekretar OZ ZKS Franc Pirkovič in čestitai Brusničani.

Veliko zanimanje za Okroglico tudi na Kočevskem

Prebivalstvo Kočevske se je v minulih tednih pripravljalo na partizansko slavo Primorske. 10-letnico zgodovinskih sklepov o priključitvi Primorske k Jugoslaviji in ustanovitvi primorskih brigad bodo delovni ljudje Kočevske praznovali skupno s Primorci.

Akcijo za čim večjo udeležbo vodijo odbori SZDL, pomagajo pa jim tudi odborniki Zveze borcev in ostalih množičnih organizacij. Na velikem vseslovenskem partizanskem slavi na Okroglici bo Kočevska častno zastopana.

nom k lepi in pomembni gospodarski pridobitvi. O načrtih, ki jih še ima brusniška zadruga s stroji, prosvetno dvorano, elektrifikacijo itd. je poročal Lojze Jaklič, predsednik kmetijske zadruge Franc Gorenc pa je nato sprejel ključne nove stavbe in pozdravil zborovanje. Gostje in zadružniki so si zatem ogledali stavbo. V pritličju je vzorno urejena trgovina, kakršne zlepa ne najdemo v naših krajih in bo Brusnicam resnično v ponos. V I. nad-

Izšel bo »Partizanski dnevnik«

Za proslavo 10. obletnice zgodovinskega sklepa AVNOJ o priključitvi vse Istre in Slovenskega Primorja, goriške fronte, ustanovitve primorskih brigad in IX. korpusa, ki bo 5. in 6. septembra, združena z zborom borcev IX. korpusa in vseh prekomorskih brigad na Okroglici, bo Okrajni odbor SZDL Gorica izdal v tednu proslave slavnostno številko priključitve »PARTIZANSKEGA DNEVNIKA«.

»Partizanski dnevnik« bo na 24—28 straneh prinesel članke naših volilnih tovarišev, zanimive spomine iz bojev za osvoboditev Primorske, bojev prekomorskih

stopnju ima že urejeni dve sobi občinski ljudski odbor, več sob pa si bodo še uredili. V načrtu je prizidek za prosvetno dvorano, v hiši pa je že povsod tudi električna napeljava. Brusničani in Gabrčani pričakujejo, da jim bo že čez dober mesec dni svetila elektrika — s čemer se bo uresničila največja želja ljudstva pod Gorjanci. — V prijetni zabavi in gostovanju igralcev z Otočca je minila zadnja nedelja v Brusnicah.

brigad, dokumente o fašističnem besu nad našim ljudstvom, članke iz našega gospodarstva in druge zanimivosti; vse bogato opremljeno s slikami.

»Partizanski dnevnik« bo v prodaji po 10 din, kar je veliko pod ceno. Zato naprosmo vsa podjetja po vsej Sloveniji, da podprejo izid lista s svojimi prispevki v tiskovni sklad. Darila pošiljajte na tekoči račun: Uprava »Primorskih novic« — števil. 655 — T—199 pri NB v Novi Gorici.

Uredniški odbor »Partizanskega dnevnika«

Ljudski odbor mestne občine ČRNOMELJ

Stev. 469/3-53

Črnomelj, 7. avgusta 1953.

19. in 20. februar 1944 sta se v letih narodnoosvobodilne boja uvrstila med najvažnejše dneve zgodovine slovenskega naroda: takrat je bilo I. zasedanje SNOS na osvobodjenem ozemlju, v središču Bele krajine. Sredi najhujših borb našega naroda, ki se je spopadel z okupatorjem na življenje in smrt, so bile postavljene osnove razvoja naše družbene ureditve in ljudske oblasti v Sloveniji. I. zasedanje SNOS je prav posebej pomembno za Črnomelj, katerega prebivalstvo je takrat pozdravilo v svoji sredi najvišji oblastveni organ, ki je polagal nadaljnje temelje naše oblasti.

Upoštevaajoč ta dejstva in predlog Občinskega odbora Zveze borcev v Črnomlju, je Ljudski odbor mestne občine Črnomelj na osnovi 2. in 15. točke 50. člena Zakona o OLO (Uradni list LRS števil. 19-88/52), izdal na svoji 6. redni seji 7. avgusta 1953

ODLOK

o razglasitvi 19. februarja za občinski praznik občine Črnomelj.

1. člen.
19. februar se razglasa za ljudski praznik mestne občine Črnomelj.

2. člen.
Ta odlok velja od dneva objave v Dolenjskem listu in na občinski razglasni deski.

Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Predsednik:
Janez Klobučar, 1. r.

Ker pa bo neposredno pred tem veliki zbor na Okroglici in temu dnevu takoj sledijo svečanosti na Rabu, in ker so nastale pri izdelavi podstavka za spomenik nepredvidene zapreke, bo spomenik odkrit ob prvem praznovanju občinskega praznika Novega mesta 29. oktobra 1953, ko bo povsem urejena tudi lopa na Vratih in v njej vzidane ploče z imeni vseh padlih novomeških borcev in žrtov fašističnega terorja.

Seznam padlih borcev in žrtev sovražnih napadov s področja Mestne občine Novo mesto

(Nadaljevanje)

HANDLER ALOJZ, 19 let, trg. vaj., Ragsavska c., v Cesi vasi julija 1942. — HUDOROVAC MARTIN, 40 let, delavec, Drska. — KEJZAR PETER, 35 let, tekst. mojster, Ragsavska 2, na Javorovici 16. III. 1944. — KIRN RUDOLF, 41 let, železničar, Šukljeto 7, v Smarjeti 15. XII. 1943. — KOS VINKO, 30 let, trgovec, Novo mesto, v Zagradu pri Starem gradu 23. IX. 1942. — KOVACI STANISLAV, 24 let, Zagrebška 12. — KUMP VILJEM, 19 let, dijak, Stemburjeva 4, v Hrušici pri Novem mestu 10. XII. 1943. — KRAIGHER BOJAN, 34 let, profesor, Ragsavska. — KREVIS RUDOLF, 25 let, šofer, Prešernova, v Savinjski dolini 18. I. 1945. — LUKSIC FRANC, 17 let, kroj. vaj., Irca vas 23, na Jami pri Dvoru 28. X. 1944. — LUZAR MARJANA, 20 let, uradnica, Šukljeto 20, na Blatniku pri Črnomlju septembra 1942. — MALI IVAN, 18 let, delavec, Trdinova 17, pri Kolarici 1943. — MATOH FRANC, 19 let, natakar, Irca vas 22, pri Konjicah 24. XII. 1943. — MATOH IVAN, 23 let, kroj. pom., Irca vas 22, pri Zagradu 8. X. 1944. — MERCIJAK MILAN, 18 let, dijak, Irca vas, pri Turjaku 6. V. 1943. — MIKALJAVIC IVAN, 23 let, tov. del., Irca vas 30, pri Zagradu 5. II. 1945. — MODIC MAKŠ, 62 let, postajaščnik, Prešernova 27, pri St. Josfu 19. XII. 1943. — PEKOL VIKTOR, 16 let, delavec, Prešernova 17, na Rogu. — PETRIC ZARKO, 21 let, abiturient, Zagrebška, padel pri napadu na žel. predor pri Smarje-Sap 15. VIII. 1944. — PETRIC JOZE, 22 let, zidar, vaj., Kandijška 4. — POGACAR DUSAN, 19 let, dijak, Volčičeva 2, pri Danah 26. XI. 1944. — SAJE BALDOMIR, 36 let, morn. kap., Resljeva 3, Vojsko pri Idriji, aprila 1945. — SPRACER ALOJZ, 20 let, trg. pom., Ragsavska 1, pri Globodolu. — STRITAR JOZE, 20 let, žel. delavec, Šukljeto 7, pri Delnicah. — TURK ANTON, 20 let, pos. sin, Ragsavska 12. — UDERMAN LJUBOSLAV, 24 let, dijak, Stemburjeva 6, na Javorovici 16. III. 1944. — VALENTIC VIDA, 18 let, priv. uradn., Prešernova, na Hlovi gori okt. 1943.

ZABJA VAS

GOLOB FRANC, 42 let, opek. kar, Zabja vas 44, 21. X. 1943. — KNAFELJC JOZE, 22 let, briv. pom., Zabja vas 26, Nova gora pri Prečni 1. XII. 1943. — PRESEREN FRANC, 36 let, vrtnar, Zabja vas, v Soteski 18. X. 1943. — VIDIC ANTON, 21 let, akt. podoficer, Zabja vas 22, nad Vipavo 28. IX. 1943. — ZIBERT FRANC, 23 let, abiturient, Zabja vas, v Zdenški vasi 28. II. 1944. — ZUPVEEC ANTON, 22 let, kroj. pom., Zabja vas 2,

umrl v bolnici na Gorjancih 8. IX. 1942. — ZUPVEEC IVAN, 26 let, zobotehn., Zabja vas 12, Bič-Zagorica 17. I. 1943. — ZNI-DARSIC RUDOLF, 36 let, sedlar, Zabja vas 14, ustreljen v Nemčiji 1945. — ZNEBELJ MARIJ, 31 let, natakar, Slovenec iz Trsta, Smihel pri Novem mestu 18. V. 1944.

BRSLIN

BIVIC JOZE, 21 let, ključ. pom., Tavčarjeva 9, ujet in umrl v Mauthausenu 1944. — GLOBEVNIK FRANC, 27 let, želez. blag., Brslin, na Veseli gori pri St. Rupertu 2. XI. 1944. — GRAMAR JOZE, 18 let, delavec, Brslin 4, pri Gor. Težki vodi 4. XII. 1943. — KOCIJAZ ANTON, 19 let, želez., Försterjeva 4, Brezova reber 16. VII. 1944. — KUKMAN MIHA, 44 let, delavec, Cegelnica, v part. komori ponesrečil od mine 4. IV. 1944. — KLANJSEK DUSAN, 17 let, dijak, Ljubljanska 39, IX. 1943. — KNAFELJC JOZE, 35 let, miz. pom., Cegelnica, pri odstranitvi bomb 11. IX. 1943. — KRISTOF MIHA, 22 let, čevlj. pom., Brslin. ME-SOJEDEC JOZE, 17 let, čevlj. vaj., Mala Buča vas 11, Češca vas 18. VII. 1942. — PRESEREN JOZE, 22 let, želez., Ljubljanska 36, SITAR STANKO, 24 let, dijak, Brslin 34. — STIBRIC JOZE, 17 let, dijak, Kerkova 4,

umrl v bolnici Radatovič. — ZIDAR STANKO, 30 let, želez., Smolenja vas, 21. VI. 1944. — ZUPANCIC FRANC, 39 let, gozdni del., Cegelnica 23.

TALCI

MEDVESCEK ZVONIMIR, 28 let, p. por., Novo mesto, v Mengšu 8. I. 1944. — UDERMAN DUSAN, 30 let, visokošolec, Stemburjeva 6, v Ljubljani 2. VI. 1942.

Temelje za novi stavbi Narodne banke in DOZ v Novem mestu kopljejo z vso naglico

Novomeščanom vse bolj izginja izpred oči na pol porušena Kobotova hiša na Glavnem trgu, ki je na vidnem prostoru strašila vsa povojna leta. Na temeljih Kobotove hiše in na temeljih bivše Mikoličeve in Grobovske hiše bosta zrasli stavbi novomeške Narodne banke in poslovalnice DOZ, Bivša Kobotova hiša je arhitektonska znamenitost, zato se bo pri gradnji obnovila v slogu, v katerem je bila zidana pred 400 leti. Le prizidave vseh prejšnjih lastnikov bodo odstranjene. V prtilju bo trgovski lokal, v prvem nadstropju pisarne DOZ, a v drugem nadstropju in na podstrežju stanovanja. Pod streho bo stavba še letos in v grobem dograjena do podkrova.

Največ težav dela delavcem podjetja »GOP«, ki je gradnjo prevzelo, rušenje od bombardiranja razmažanih sten in kopalne novih temeljev v živo skalo. Posredovalnica za delo je mladem gradbenemu podjetju, ki je zraslo iz bivšega »Remonta«, preskrbelo skoraj izključno le slabo moško delovno silo in ženske, ki težko zmorejo težak del. Zato podjetje še vedno potrebuje močno moško delovno silo.

Tudi temelje za Narodno banko in za bančne kletje kopljejo v živo skalo. Izkopati bodo morali 4.000 m³ materiala. Da bi se v temeljih razrahljala Pisko-va hiša ob novih stavbah ne ugreznila, so jo morali podbetovati.

Člane Prešernove družbe sprejemajo tudi vse knjigarne

Ponovno uvajanje telesne kazni v Angliji?

V angleškem parlamentu so ponovno razpravljali o predlogu konservativnega poslanca podpolkovnika Bulasa, naj bi spet sprejeli stari kazenski zakon o telesnem bičanju za nasilne zločine. Ta zakon je bil leta 1948 odpravljen, sedaj pa ga ponovno predlagajo v nekoliko spremenjeni obliki. Predlog predvideva, naj bi bila vsaka oseba bičana, če se ji dokaže, da je kriva nasilnega razbojništva ali tatvine. Ali se taki kazni dodajo še druge, je odvisno od sodišča. Za bičanje predlagajo brezovce šibe, število udarcev pa naj določi sodišče. Angleška javnost predlog odločno obsoja, ker bi telesno kaznovanje pomenilo povratek v stari vek. Navzlic odporu javnosti bodo o predlogu v parlamentu še razpravljali.

K članku 1/2 ÷ 1 = 1 in kaj pravi praksa

Socialno zavarovanje delavcev naj vzdržuje in preživlja delovnega človeka v bolnišnici, starosti in invalidnosti. Ono naj jim omogoča z zdravniško pomočjo v zdravilih, z zdraviljem v kopalniških in klimatskih krajih in z drugimi sredstvi ozdravljanje in ponovno vključitev v delo. Se za časa življenja zavarovanca naj socialno zavarovanje podpre delovnega človeka in mu z otroškimi dodatki pomaga pri preskrbi otrok, v slučaju zavarovančeve smrti pa prevzame vzdrževanje njegove celotne družine.

Vse te terjatve terjajo od našega gospodarstva ogromna finančna sredstva, ki so del službe delovnih ljudi in ki jih ti v obliki prispevkov odvajajo socialnemu zavarovanju. V Uradnem listu FLRJ št. 29/53 je objavljena temeljna sprememba predpisov o dodatkih za otroke. Skupni znesek stalnih dodatkov je odvisen od števila otrok in premoženjskega stanja družine. Pojasnila o tem so bila že objavljena v dnevnem časopisu in na druge načine in jih je v tem članku nemogoče podrobno ponavljati. Navodila za presojo premoženjskega stanja, ki so merodajna za odločanje o pravici do otroških dodatkov, so objavljena tudi v že v zgoraj navedenem Uradnem listu, deloma pa v Uradnih listih FLRJ št. 59 in 60/52. Pri presoji pravice do otroških dodatkov za upravičence, ki nimajo 2 ha orne zemlje je odločilni davčni predpis za leto 1951. Novi predpisi glede otroških dodatkov so znatno skrečili otroške dodatke tako glede števila upravičencev, kot tudi glede obsega njihovih pravic. To skrečanje je povzročilo pri nekaterih zavarovanih razburjenje in kritiziranje. Pogosto obiskujejo uradne prostore zavoda za socialno zavarovanje, polne njugovje skrivnice, ki so se jim zgoščile. Velika večina se z razumevanjem zadovolji z dobljenimi informacijami, niso pa tu redki primeri, da zavarovanci grozijo z drugimi koraki, ki jih bodo podvzeli.

Eden izmed zavarovancev je smatral za potrebno, da je sdrugi korak podvel v obliki članka v 33. številki Dolenjskega lista, Pravilno je, da se iznaša javna kritika, v kateri se šibajo storjene napake na kateremkoli področju, koristno pa je, da je kritika objektivna in ni izrečena v krivnici ali žaljivi obliki. Zaradi osvetlitve članka storjene skrivnice dajemo sledeče pojasnilo:

Tako njegov tast kot tudi pisec sam sta v delovnem odnosu uslužbenem razmerju. V prigrabitvah za otroški dodatek sta oba navedla, da živita njuni družini v družinski skupnosti. Zato je čudno, da pisec v svojem članku še išče pojasnila, ali živi pri tastu v skupnem gospodinjstvu ali ne. Ako primeri spis svojega tasta in svoj lastni spis, lahko ugotovi, da jim skupnega gospodinjstva niti ne odreda, ampak je v odločbah o otroških dodatkih njuna soglasna trditve, da živita v skupnem gospodinjstvu, osvojen.

Na nesrečo pa je tast kot lastnik nepremičnin davčni zavezanec. V členu 7. odstavke 5 Uredbe o otroških dodatkih je točno naštet, kdo in pod kakimi pogoji se šteje za družinskega člana, na katerega naj se dela davčni predpis, ko se prelo pravica do otroških dodatkov, kov davčnega zavezanca samega. Osnovni pogoj, da se družinskega člana pri tej presoji šteje pri delitvi davka je okolnost, da koristnik — davčni zavezanec žuje družinskega člana vzdržuje. Zato sta pravilni dve soglasni odločbi glede otroških dodatkov, da pisca in njegove žene z otrokom ni mogoče šteti pri delitvi tastojevega davka, čeprav živijo s tastom v družinski skupnosti, saj je pisec polno zaposlen in ga torej tast ni treba preživljati.

Navodila za presojo pravice do otroških dodatkov v slučaju, da je koristnik otroških dodatkov samo družinski član davčnega zavezanca, ni pa osebno davčni zavezanec, pa so dana v točki 11. Navodil k Uredbi o otroških dodatkih (Uradni list FLRJ št. 60/52). V tem primeru se takemu koristniku šteje davčni sorodnik pod pogojem, da živi koristnik osebno ali pa član njegove ožje družine s sorodnikom davčnim zavezancom, v skupnem gospodinjstvu in je preiskavati, da bo bodisi on bodisi njegov sorodnik zakoniti dedič sorodnika davčnega zavezanca.

OBVEŠČAMO

cenjene odjemalce, da smo za področje Novega mesta uvedli vsakodnevno dežurno službo od 15. do 22. ure na sedežu uprave, Cesta JLA št. 30. Napake na instalacijah in omrežjih javljajte na telefonsko številko 157.

ELEKTRO-NOVO MESTO

Novo mesto, 26. 8. 1953. Dušan Modic

Zato smatramo, da je v slučaju z zakonitimi predpisi, ako se je pri presoji člankarjeve pravice do otroških dodatkov upošteval davek njegovega tasta. Sicer pa ima člankar demokratsko možnost, da se s pravnimi sredstvi bori za svojo pravico.

Satirična ugotovitev članka »o papirnatem možu« ne upošteva, da je v zvezi z decentralizacijo socialnega zavarovanja zavod prevzel prav v zadnjem času ogromno novih nalog. Njegov »papirnati mož« je moral v enem mesecu pripraviti 3.200 novih odločb o otroških dodatkih in je na ta način omogočil.

Uredba o delovnih odnosih

25. avgusta je centralna komisija za izdelavo novega gospodarskega sistema izdelala in dala v diskusijo novo skupino 12 gospodarskih uredb. Med najvažnejšimi je uredba o delovnih odnosih v gospodarstvu, ki ureja delovne odnose delavcev in uslužbencev v gospodarskih podjetjih, ustanovah s samostojnim financiranjem, obrtnih delavcih in združenih gospodarskih organizacij. Uredba določa delovni čas, letne dopuste, pravice, dolžnosti in zaščito delavcev. Po načrtu uredbe se delovno razmerje ustvarja in prekini, s pogodbo, razen tega pa ostanejo še v veljavi odgovodi. Dnevni delovni čas je predviden 8 ur, vendar pa je z ozirom na delovne pogoje lahko tudi daljši ali krajši.

Huda draginja tudi v Ameriki

Medtem ko pri nas v zadnjem času cene nekoliko popuščajo, po poročilih časopisov v Ameriki še naraščajo. Tako se je v zadnjem času kruh podražil za en cent (približno 3 din) pri štenci in je s tem dosegel najvišjo ceno, kakršne ni imel niti v času vojne.

Za naše pojme pa so naravnost blazne najemnine za stanovanja. Tudi v Ameriki je država s posebnim predpisom ščitila najemorejmalce, letos s 1. avgustom pa je bila ta državna zaščita ukinjena. S tem so dobili najemodajalci proste roke in so začeli strahovito dvigati cene stanovanj. Časopisi navajajo primer, da je imel upokojenec v Chicagu najeto sobo, za katero je dosedaj plačeval 18,40 dolarjev najemnine, sedaj pa mu je lastnik sporočil, da bo od prvega avgusta dalje plačeval za sobo 100 dolarjev ali v našem denarju okrog 30.000 dinarjev. Kot poročajo, so se najemnine po sprostitvi tudi po drugih mestih povisale za dva do trikrat. Šest federalnih držav se je odločilo, da bodo še naprej obdržale kontrolo nad stanovanji.

Menda ne nosi nobena druga obrt toliko odgovornosti, za ljudsko varnost in premoženje, kot dimnikarska. Od dobrega in vestnega dimnikarja je odvisno ali bo njegov ometalni okoliš zaščiten pred požarom. Vsek vreden dimnikar se tega stoddostno zaveda. Seveda ni vedno kriv dimnikar, če se kje naenkrat užge dimnik, iz česar lahko nastane velik požar. V največ slučajih nosi krivdo za škodo, povzročeno od dimniškega požara, lastnik hiše sam. So namreč ljudje, ki ne dovoljujejo rednega čiščenja dimnikov in drugih kurilnih naprav, niti pregled podstrešij, kjer je po navadi največje leglo požarne nevarnosti.

Sestanek dimnikarjev nove meškega okraja, ki je bil pred kratkim pri okrajni obrtni zbornici, je pokazal, da se ljudje tako v mestu, kot v podeželju vse premalo zavedajo, kakšnim težkim požarnim nevarnostim izpostavljajo sebe in svojo okolico, ko ne skrbijo, da

bi imeli v redu svoja podstrešja, da bi bila dimna vrtica dobro in neprodušno zaprta, ker dovoljujejo, da se poleg dimnikov — dostikrat slabih in slabo zaprtih nahajajo razni leseni zaboji, papir, slama in drugi lahko vnetljivi predmeti, in ki ne skrbijo za redno čiščenje dimnikov, peči in ostalih kurilnih naprav. Se večjo odgovornost pa nosijo tisti lastniki hiš, ki dimnikarje ne dovoljujejo rednega ometanja in pregledov podstrešij, in se za razna svarila dimnikarjev ne zmenijo. Ali je res najprej potrebno, da bo po krivdi takih ljudi nastal v mestu ali kjerkoli na vasi velik požar in uničil celo naselje, na kar bodo šele stvari pravilno razumevali?

Na tem sestanku so bili ugotovljeni vsi taki poudarjeni primeri v mestu in okolici in v podeželju, v posameznih ometalnih okoliših naših štirih dimnikarjev. Dimnikarji so povedali, da imajo navado prebivalstvo izven mesta predhodno obvestiti o času ometanja. To sporoče

občinskimi ljudskimi odbori, ti pa na tam običajen način obvestijo prebivalstvo. Toda namesto, da bi ljudje to z razumevanjem sprejeli, se nekateri poskrajajo, drugi pa se zopet grobo zoperstavljajo ometanju. Prav tako tudi radi ljudje na deželni odredki dimnikarju njegov zaslužek, nekateri pa se z njim celo pogajajo za ceno. Dimnikarji zaračunavajo, odškodnino za svojo delo po ceniku, ki jim je oblastveno predpisan. Zato je vsako barantanje in »gluhanje« neumestno in nepravilno.

V diskusiji je bilo namizanih nešteto primerov nepravilnega postopanja prebivalstva in nepravilnih odnosov do dimnikarja. Na priobzi, dimnikarjev je tov. Tauer obljubil svojo pomoč, katera pa bo za kršilce dimnikarjskih in s tem splošnih požarno-varnostnih predpisov vse drugo prej kot prijetna. V krajih, kjer se bo pokazalo, da ljudje trmasto vztrajajo na neupoštevanju predpisov in da še naprej ne dovoljujejo ometanja, so poslela vmes ljudska mlika, ki bo kršilce predlagala v kaznovanje sodniku za prekrške, če pa bodo primeri težjega značaja, bo kršilce imel možnost premišljevanja predpisov v polboljševalni zavodu.

Ugotovitve tega sestanka so oravzorav žalostne, če pomislimo, koliko je že bilo govorjenja in pisanja prav o požarni varnosti, oziroma o požarnih nesrečah, ki že tako prerade zadevajo ljudi. Človek bi mislil, da naši Dolenjci vendar že trezno mislijo. Saj niso vsi taki, vendar toliko jih pa je, da bi zaradi njih lahko misleli, da jih krlo veliko število ljudi, in bi moglo biti uničenega velikega ljudskega premoženja. Zato pa je oblast podvela sedaj skrajne mere in najstrožje stališče nasproti takim lakomskim, nečim, da bo s tem obvarovala ostalo prebivalstvo požarnih nesreč.

Sedlarski mojster Jože Pirnar — umrl

20. avgusta smo v Novem mestu spremenili k večnemu počitku poznane sedlarsko-tapetniškega mojstra JOZETA PIRNARJA. Dolgo je bolehal na raznih težkih boleznih hkrati, zadnje čase pa je čisto oslepel. Kot dela vajenemu obrtniku mu je bila bolezen strašno breme, ki je čedalje bolj priiskalo k tlom in ga slednjič stilo.

Pokojni Jože Pirnar je bil napreden obrtnik. Kot tak je bil med okupacijo interniran v Mon-tefucio v južni Italiji, kjer je dobil prve bolovske kati. Obrtniki so ga imeli radi, zato so ga izvolili v odbor bivšega združenja obrtnikov, kasneje tudi v upravni odbor novo ustanovljene Okrajne obrtne zbornice Novo mesto. Bil je zelo dober in spoštovan obrtnik. Samostojno je 21 let vodil delavnico, iz katere je izšlo precej mladih moči, saj je vedno zapošljal vajence in pomočnike. Z njegovo smrtjo je obrtnišvo novomeškega okraja izgubilo dobrega rokodelca in dobrega starenoskega tovariša, v že tako redkih vrstah sedlarjev pa je zazijala občutna vrzel.

Na njegovi zadnji poti so ga spremljali skoraj vsi obrtniki iz Novega mesta in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Trg, na katerem nameravajo postaviti spomenik padlim borcem in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Trg, na katerem nameravajo postaviti spomenik padlim borcem in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Trg, na katerem nameravajo postaviti spomenik padlim borcem in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Trg, na katerem nameravajo postaviti spomenik padlim borcem in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Trg, na katerem nameravajo postaviti spomenik padlim borcem in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Trg, na katerem nameravajo postaviti spomenik padlim borcem in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Trg, na katerem nameravajo postaviti spomenik padlim borcem in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Trg, na katerem nameravajo postaviti spomenik padlim borcem in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Trg, na katerem nameravajo postaviti spomenik padlim borcem in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Trg, na katerem nameravajo postaviti spomenik padlim borcem in bližnje okolice, ob grobu pa se je v imenu Obrtne zbornice in v imenu obrtniškega sveta poslovl s prisrčnimi besedami eden najstarejših in najuglednejših obrtnikov Novega mesta tov. Knaflič Anton.

Šentjernejski dolini je potrebna železniška zveza

Vroč in dolga je bila zadnja seja občinskega ljudskega odbora Šentjerneja.

Pred ljudskimi odborniki je stala tretja davčna akcija, ki jo je treba pravilno razdeliti na posamezne davkoplačevalce. To je kot pravi, najtežja naloga, posebno ker je vsota tretje akcije znatno večja od druge in prve. Precej je takih, ki se prvih dveh niso poravnali, pa tudi na lanski odmeri je še dokaj zaostankov. Največ dolga na davkih ima farna cerkev, kar 240.000 din! Poleg davkov je vrsta drugih občinskih problemov, vendar, davki, davki, to pije kri in poživilja razpravo na občinski seji do zgodnje jutranje ure, kot je bilo to 11. avgusta letos.

Za razliko od prejšnjih je sedanjí občinski ljudski odbor Šentjerneja zelo discipliniran. Udeležba na sejah je skoraj vedno polnoštevilna, kar kaže, da se odborniki zavedajo svoje naloge. Vendar mislimo, da je bilo vsaj na tej seji preveč tavanja in premalo pravihga gledanja na probleme našega gospodarstva kot celote. Sodeč

po razpravi, tarejo občino prav vse nadloge. Toča, suša, voda, slana, kolarad, ki se nevarno širi, vina ne bo nič, sadja tudi nič, poleg tega pa še toliko davki. Kolaradski hrošč se je že tako razširil, da ga s samim obiranjem ne morejo krotiti. Potrebno bo obvezno škropljenje vseh krompiriš, vendar pravijo, da je škropljenje predrago. Mnogo je tudi še takih starokopitnih ljudi, ki podcenjujejo nevarnost rastlinskih škodljivcev, pa zaradi tega borba proti njim ni uspešna.

Ne da bi se spuščali v podrobno razpravo o nadlogah, ki tarejo prebivalce šentjernejske občine, kot so jih navedli občinski odborniki in ki v resnici niso čisto brez osnove, vendar mislimo, da s samim jadiko vanjem teh problemov ne bomo rešili. Dejstvo je, da gospodarstvo šentjernejske občine ne napreduje kot bi bilo želelo in kot bi lahko napredovalo.

Konferenja včasih tako čislanih čisto krvnih lipancev v tej dolini izumira.

Obstoja sicer klub za konjski šport, ki prireja vsako leto

znane konjske dirke v Šentjerneju, vendar to ni več dirka šentjernejskih konj, pač pa konj iz krškega in celo iz hrvaških vzrejenih področij. Klub se bori samo z ekonomskimi problemi, pri tem pa je potisnil ob stran najvažnejši, to je športni namen prireditve. Konjerejci v Šentjerneju pravijo, da se vzreja čisto krvnih lipancev ne izplača, ker ni zanje kupci. Zato njihovo pasmo vedno bolj izpodirja posavska pasma srednje težkih kmečkih konj, ki so uporabni za vsako vožnjo in imajo zato boljše ceno. Tudi obvezni prevoz lesa v gozdovih z lipancami niso bili rejci športnih konj v korist.

V občini je močno razširjena in udomačena prašičjereja, vendar pasma ni najboljša in jo bo treba izboljšati. Živinorejci in konjerejci zadržuje za večji težavami vzdržuje mlečne krave, kar živinorejci nimajo pravega razumevanja za napredek živinorejstva in ne plačujejo redno prispevka za ta fond. Sploh je vprašanje skrbi za dobre plemenjake tako pri konjerejih kot pri prašičjerejih in govedorejih preveč zanemarjeno, čeprav je pogoj za napredek v

teh panogah. To jesen nameravajo organizirati razstavo plemenske živine, ki naj bi dvignila zanimanje živinorejcev za vzrejo lepe živine. V občini je nekaj združenih posestev, ki pa za napredek kmetijstva in živinoreje dosedaj niso veliko prinesla, ker so seel v razvoj. Tudi sama kmetijska zadruga, ki je po številu članstva najmočnejša v okraju, ni za gospodarski napredek kraja napravila toliko, kot bi od nje upravičeno pričakovali.

Brez industrije v šentjernejski dolini ne bo pravega napredka!

Sibkost občinskega gospodarstva šentjernejske občine je tudi v tem, da nima skoraj nobenih podjetij. Ima le krajevno trgovino in mesarijo, ki bo morda napravila toliko dobička, da si bo kupila tehnično ter ki bo podjetje, ki pa bi samo potrebovalo investicije za njuno zavarovalna dela. Značilno za Šentjernej je, da v pogledu komunalnih naprav ali zgradb ni napravil po vojni niti koraka. V načrtu imajo gradnjo nove šole in občinskega upravnega poslopja za vse urade in nekaj stanovanj. Toda, pri takih lastnih dohodkih teh načrtov še dolgo ne bodo uresničili. Občinski odbor Zveze borcev ima pol milijona dinarjev za

postavitev spomenika padlim borcem, toda še prej je potrebno urediti okolico, kjer bo stal. Za to pa bo potrebna denarna pomoč okraja. Šentjernejci trdijo, da na okraju dosedaj ni bilo pravega razumevanja za njihove lokalne potrebe in da so

postavitve spomenika padlim borcem, toda še prej je potrebno urediti okolico, kjer bo stal. Za to pa bo potrebna denarna pomoč okraja. Šentjernejci trdijo, da na okraju dosedaj ni bilo pravega razumevanja za njihove lokalne potrebe in da so

postavitve spomenika padlim borcem, toda še prej je potrebno urediti okolico, kjer bo stal. Za to pa bo potrebna denarna pomoč okraja. Šentjernejci trdijo, da na okraju dosedaj ni bilo pravega razumevanja za njihove lokalne potrebe in da so

postavitve spomenika padlim borcem, toda še prej je potrebno urediti okolico, kjer bo stal. Za to pa bo potrebna denarna pomoč okraja. Šentjernejci trdijo, da na okraju dosedaj ni bilo pravega razumevanja za njihove lokalne potrebe in da so

postavitve spomenika padlim borcem, toda še prej je potrebno urediti okolico, kjer bo stal. Za to pa bo potrebna denarna pomoč okraja. Šentjernejci trdijo, da na okraju dosedaj ni bilo pravega razumevanja za njihove lokalne potrebe in da so

postavitve spomenika padlim borcem, toda še prej je potrebno urediti okolico, kjer bo stal. Za to pa bo potrebna denarna pomoč okraja. Šentjernejci trdijo, da na okraju dosedaj ni bilo pravega razumevanja za njihove lokalne potrebe in da so

postavitve spomenika padlim borcem, toda še prej je potrebno urediti okolico, kjer bo stal. Za to pa bo potrebna denarna pomoč okraja. Šentjernejci trdijo, da na okraju dosedaj ni bilo pravega razumevanja za njihove lokalne potrebe in da so

postavitve spomenika padlim borcem, toda še prej je potrebno urediti okolico, kjer bo stal. Za to pa bo potrebna denarna pomoč okraja. Šentjernejci trdijo, da na okraju dosedaj ni bilo pravega razumevanja za njihove lokalne potrebe in da so

postavitve spomenika padlim borcem, toda še prej je potrebno urediti okolico, kjer bo stal. Za to pa bo potrebna denarna pomoč okraja. Šentjernejci trdijo, da na okraju dosedaj ni bilo pravega razumevanja za njihove lokalne potrebe in da so

postavitve spomenika padlim borcem, toda še prej je potrebno urediti okolico, kjer bo stal. Za to pa bo potrebna denarna pomoč okraja. Šentjernejci trdijo, da na okraju dosedaj ni bilo pravega razumevanja za njihove lokalne potrebe in da so

Novo mesto ob prvi osvoboditvi leta 1943

v luči nekaterih dokumentov

V poznem popoldnevu 8. septembra 1943 so zvočniki objavili brezopojno kapitulacijo Italije. Navadni italijanski vojak je dajal duska svojemu veselju z vsemi mogočimi vzkliki in kretinami ter streljanjem v zrak, oficirji so bili preplašeni, belogardisti mrkogledi in zasrbljeni. Prebivalstvo Novega mesta pa je navdalo odkrita radost. Vse je pričakovalo samo prihoda partizanov in se pripravljalo nanj. Vsak človek v mestu je vedel za razgovore med vodstvom osvobodilnega gibanja in italijanskim poveljstvom, ki so bili že nekaj časa v teku, in vse je pričakovalo, kdaj bo osvobodena vojska propadlega rimskega imperija začela odlagati orožje. Kakšno je bilo razpoloženje Novomeščanov v tem času, nam zgovorno pove poročilo OK KPS, ki je 15. avgusta javilo OK KPS:

»V mestu je zadnje čase naša

stvar v takem poletu, da kar masovno zajema ljudstvo. Vidi se to že iz tega, kako radi prihajajo ljudje na kontakte izven mesta in kako kar stremijo za tem, kdo bo več doprinesel naši osvobodilni stvari. Zato se opažajo tudi veliki uspehi pri nabiranih akcijah, bodisi v materialu za bojnišnico, ali v prehrani.

Takoj po objavi kapitulacije je naš Glavni štab poslal poveljstvu divizije »Isonzo« v Novo mesto pismo, ki ga je podpisal Branko Hrast-Jaka Avšič, in v njem zahteval, da italijanska vojska na tem odseku položi orožje pred NOV Slovenije, ki tu predstavlja del skupne zavezniške vojske. Predstavnik britanske vojske mislije pri našem Glavnem štabu, znani major Jones, je na isto poveljstvo navodilo pismo v angleščini in v njem kot oficirski predstavnik zapadnih zaveznikov zahteval,

da divizija »Isonzo« položi orožje pred slovenskimi partizani. 9. in 10. septembra pa so italijanski vojaki že sami začeli odmetavati orožje in opremo, one, ki so se upirali, pa je razoroževalo vse: partizani in partizanke, celo civilno prebivalstvo in mladina.

O nekaterih dogodkih 9. septembra zopet poroča OK:

»Javljamo, da smo danes popoldan prevzeli civilno oblast v Strazi. Tam smo pustili RK, da organizira vse civilne posle. Mobilizirali smo vse sposobne moške za orožje v Strazi in okoliskih vaseh. Stevila vam zaenkrat še ne moremo poročati. Italijane smo v Strazi popolnoma razorožili.

Ob 17. uri smo bili že v Novem mestu ter sklicali RK mesta ter jim dali vsa navodila za nadaljnje delo. Mobilizirali smo vso zaščito tako, da šteje približno 150 mož. Kar se ni mo-

biliziranega, upamo, da bo jutri. Razpoloženje ljudstva je odlično, vse je navdušeno za nas. Takoj po prihodu v Novo mesto smo stopili v stik z našimi zastopniki na diviziji, s tov. Tinotom in Doretom. Po prihodu naše vojske v mesto smo stopili v stik s Primorsko brigado, ter bomo izvršili vsa navodila, ki nam jih je dal tov. Matija.

Po zadnjih poročilih, ki smo jih prejeli ob 24. uri, se bela garda nahaja oz. se zbira v Zablji vasi in Grmu. Po belih so odrezane vasi Regerta vas, Gotna vas in Zablja vasa.

Takrat so prišli v mesto tudi že partizani Primorske in Slandrove brigade. Prvi komandant mesta je postal Volodja-Vladimir Knežević.

12. septembra je OK javil OK KPS:

Ljudje so pustili svoje premoženje v mestu, sami pa so se izselili. Narodna zaščita pazi, da se ne vrše tatvine. Okrožni odbor OF je izdal odlok, da bo vsak primer tatvine kaznovan s smrtjo, kar zahteva ljudstvo samo. Dela se na vzpostavitvi vodovoda, električne in telefonske napeljave.

Z razstrelitvijo železniškega mostu ni bila povzročena materialna škoda.

22. septembra pravi poročilo: »Prebivalstvo se še ne vrača v mesto, tako, da so s tem volitve v Zbor poslancev slov. naroda otežocene. Vendar se bo moral najti izhod, da se volitve kljub temu izvršijo. Sinoci se je vršila seja Mestnega rajonskega komiteja. Na seji se je sklenilo, da se vse meščane, ki so se izselili, skliče na zbornostno mesto, kjer se naj izvršijo volitve.

V mestu se popravila telefon in električni vod. Nekaj električnih in telefonskih vodov je funkcionirala.

20. t. m. so trije nemški avioni v nizkem letu preleteli železniški most in ga najbrže fotografirali. 21. t. m. popoldne je nemški avion spuščal letake po mestu in okolici.

Za komandanta mesta je bil imenovan tov. Janko, član KP in član RK mesta. Za komisarja je bil imenovan tov. Perko, član KP in član RK mesta. Tretji pooblaščenec med komando mesta, komando področja in Okrožnega odbora je določen tov. Marko, član KP in član RK mesta.

Zaradi nove nasilne razvrstitve delovnih sil na železnici, s katero sta bila tov. Janko in tov. Kastelic dodeljena komandi mesta, je bilo po soglasnem sklepu vseh celic in odobrenju RK izvršeno pregrupiranje delovne službe, tako da se je združila komanda postaje s komando zaščite. Sestava je sledeča:

Komandant postaje: Zagorac Jože; namestnik komandanta Setina Jože; pomočnik komandanta Kristof Roman; politkomisar Ferfolja Ermin; namestnik politkomisarja Jazbinšek Avgust; komandir postajne čete Spoljarevič Djuro.

Podrobnejši vpogled v življenje mesta nam daje poročilo sekretarijata RO OF Okrožnemu odboru OF z dne 23. IX. 1943.

V glavnem izvršuje vse upravne posle komanda mesta v sporazumu z nami; izdajamo samo propustnice civilnemu prebivalstvu preko bloka. Sprejemamo tudi prošnje za podpore, ki jih rešujemo in jih izplača Mestna hranilnica.

V glavnem nam ostaja politično delo. Razpečavamo propagandni material po mestu in

Pogled na novomeški Rotovž, v katerem so 9. septembra 1943 zvečer predstavniki Osvobodilne fronte, Rajonski komite Partije in komanda Narodne zaščite Novega mesta prevzeli oblast sredi do zob oboroženih Italijanov

okolici, kjer so naseljeni Novomeščani.

Glavno naše delo so volitve. Končno smo postavili za mesto naslednje kandidate: 1. Rusjan Ernest; 2. Setine Lado; 3. Vasič Ivan; 4. Pakiž Silvester; 5. Ferlič Mici; 6. Picke Deša.

Ti so bili večerjati na volilnem shodu na Grmu, ki se ga je udeležilo okrog 120 ljudi, soglasno sprejeti. Volilni shod je vodil tov. sekretar Hribar, kot gost pa je govoril tov. Osnolnik Bogdan. Udeležba je bila maloštevilna že v mestu in bo stvar še bolj borna v okolici, kjer je vse razbežano. Zato prosimo v tej zadevi navodil, in to čim prej. Naš predlog je, da se izda proglas, da zaradi izjemnih prilik za Novo mesto kandidacijskih volitev ne moremo izvesti in da zato predlagamo kandidate mi. Volili naj bi se pozneje v urejenih razmerah naknadno.

Poročilo odbora za veze: Odslek za veze dela v vili Jenko, Trdinova 11 (na Grmu).

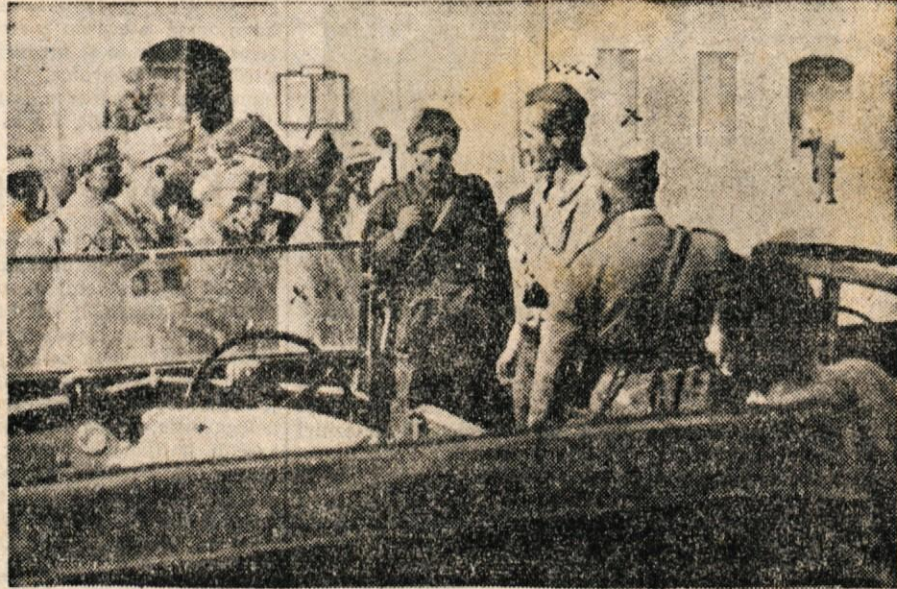
Poročilo blagajniškega odbora: Dne 18. IX. 1943 je bil na predlog okrožnega odbora OF postavljen v našem rajonu komisar Mestne hranilnice Ogrin Tone, kateremu je bilo izročenih 1.174.528,85 (z besedami: en milijon stosedemdesetstiri tisoč petsto dvajsetosem, osemdeset c).

Ta denar je bil dvignjen deloma v Mestni hranilnici, deloma pa na pošti. Sedaj je na razpolago rajonskemu odboru za izplačilo podpor in za izplačila medrajonskim delavcem. Vsa 100.000 Lj se je stavila na razpolago malim vložnikom, ki lahko dvignejo vložen denar v nujnih potrebah. Kar je poštne ga denarja pa bo vrnjen pošti

BOMBNI NAPAD 3. OKTOBRA 1943

Dne 3. oktobra 1943 je ob 17.15. uri prišlo nad Novo mesto 8 Stuka aparatov, ki so sistematično uničili skoro celo Novo mesto ob gostilne Ferlič do kandidskega mostu.

Vsega skupaj so zmetali kakih 60 bomb, med njimi so bile nekatere težke po 300 kg. Več hiš je skoro do tal porušeno, ostale pa so uničene s tem, da so požarovali strehe, zmetana iz

Partizani v Novem mestu ob razpadu Italije

„V Novem mestu je prevzela oblast O. F.“

Ko smo prišli v Novo mesto, smo imeli najprej sejo z rajonskim in železniškim komitejem. Dali smo direktive po poslani okrožnici Centralnega komiteja. Nato smo stopili v stik s komandantom mesta a. Zaščito smo imeli že prej pripravljeno v mestu. Izpustili smo politične ujetnike, ki jih je zaščita pripravila do tega, da prišlo za orožje. Čakali smo, da nam dajo orožje tudi karabinjerji, kakor je bilo dogovorjeno, kar pa je le deloma uspelo. Dobili smo samo nekaj članov zaščite med karabinjerji, po večini so bili primorski Slovence. Naslopi so zelo surovo ter celo grozili s streljanjem. Bili smo navzoči pri pogajanjih na diviziji, kjer nam je tov. Dore povedal, da dobimo 400 p.u.k., ki jih italijani praplejo na bučenski blok. Ker je bil italijanski general Cerruti zelo trmoglav, naši zaščitniki niso hoteli čakati ter so si pričeli sami iskati orožje pri italijanski vojski. Od 8. do 10. ure je bila približno že četa oborožena. Od 10. ure do jutra se je oborožilo in formiralo že kakih pet čet, katere pa je prevzela komanda mesta ter jih poslala na bloke. Mobiliziralo se je še ves dan 11. sept. 1943. Sprejeto je potekalo tudi mobilizacija železničarjev. Ti so zasedli dva bloka na njihovem sektorju, prevzeli službo s tem, da so zasirali magazine, pomagali izpraznjevati skladišča in pomagali blago nalagati v vagona za Strazo, kar se je vse sproji zapisovalo.

Sklicana je bila tudi seja na Sreskem načelnstvu, kjer sta prevzela oblast ob bive uprave Okrožni odbor OF v Novem mestu in Okrožni komitet. Določilo se je odseke, sekretarijat in rajonski odbor, ki se je nastanil na Ratozu. Vpostavljen je finančni in prehranjevalni odsek, propagandni in kulturni odsek, splošna uprava, saniteta ter vojni referent.

V mestu je dosedaj mobiliziranih približno 600 moških, tovaršice pa so zaposlene s kurirsko službo in pisarniškim delu. Na železnici je mobiliziranih 160 moških pod orožjem, drugi pa so v službi in pravljeni za vožnje.

V Novem mestu je bilo ta čas silno vrvenje. Glavni trg je bil kar zastavljen z vsakovrstnim orožjem od mitraljezov do topov in tankov. Italijanska vojska je potepeno odšla s svojimi

domačimi podreptniki vred. Trgovine, vsa tri industrijska podjetja in obrtne delavnice so začele obratovati. Zborovanja in konference so bile v polnem razmahu, tiskarna je pričela s tiskanjem prvih letakov, priprav-

ljalo pa se je že tudi izdajanje posebnega časnika. V to so prihrumeli nemški bombniki in mesto se je zavilo v dim, grozo in smrt.

Poročilo OK z dne 16. septembra pravi:

PRVI ZRAČNI NAPAD

»Ob prvem zračnem napadu (14. IX. 1943) so bile porušene popolnoma štiri hiše, deloma prizadeti pa štirideset. Mrtvih oseb je 33, laže ranjenih pa 13. Pri tem prvem zračnem napadu Stuka avionov, ki je bil ob poludnanjih, je sodelovalo šest bombnikov, ki so vržili 18 bomb. Pri drugem napadu (ob pol treh) je obstreljeval le z mitraljezi en sam bombnik. Žrtve nobene, škoda tudi ne posebne. Pri tretjem napadu (ob pol petih) je bilo samo eno letalo, ki je odvrlo štiri bombe, ne da bi napravile kakšne posebne škode. Ob prvem bombardiranju so Stuke bombardirale s sto do stopenesetkiskimi bombami. Pred takimi bombami seveda ni skoraj zakonitost, saj so se maršakre stavbe sesule v prah. Pri tretjem napadu pa je odvrlo bombnik bombe lažjega kalibra. Ob prevzemu oblasti sta mestni rajonski odbor in komanda mesta apelirala na prebivalstvo, da napravi vsaj zasilna zakonitost, in dala navodila za primer napada. Mi smo se držali navodil, da nismo ljudi zadrževali pri uetiku iz mesta in zato se je večina prebivalstva izselila v bližnje zidance in vasi. Rajonskemu odboru je dana naloga, da pokliče specialiste vseh vrst nazaj, da se obnovi v mestu zopet redno poslovanje.

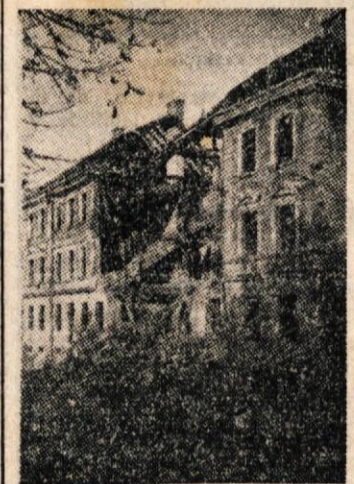
Da pa ni bil samo sovražnik, ki je krožil nad mestom, pove isto poročilo v naslednjem:

»Danes nekaj minut pred deveto smo v vasi Zalog pri Prečni opazili krožiti avion. Krožil je zelo nizko. Vsi smo bili prepričani, da je zopet nemški izvidnik, ki išče žrtve. Na kar opazimo našo trobojnico. Ko vidimo, da se spušča na zemljo za Borštom pri Prečni v bližini potoka Temenice, smo vsi srečno prihili na mesto pristanka, da vidimo prvi slovenski avion. Ko pa pridemo v Prečno, je bilo zbrancev že polno radovednega ljudstva in partizanov. S prvimi slovenskim avionom je prišel v spremstvu italijanskega aviatčarja-antifašista tovaris Primož (Aleš Bebler), s ka-

terim smo se prisrčno rokovali. Povedal nam je mnogo, kar je gotovo že tudi vam poročal, o borbah v slovenski Primorski. Življenje v mestu po bombardiranju opisuje poročilo z dne 19. septembra:

»Novomeški rajonski odbor OF je najagilnejši kljub prvi paniki, ki je nastala zaradi bombardiranja Novega mesta. Mobilizacija je tu izvedena stodoostno, Narodna zaščita v mestu posluje sedaj dobro kljub prvemu poplahu. Težava pa je z organizacijo terenskih odborov, ker se je skoraj večina prebivalstva izselila v bližnjo okolico iz strahu pred ponovnim bombardiranjem. Priprave za volitve (na občinski zbor) so v celoti izvršene. Organizira se sedaj delo na zakonitostih, prav tako se dela na prehrani, ki se bo razdeljevala v nočnih urah in se bo hkrati delala tudi statistika, kje se ljudje nahajajo.

Prvo in drugo bombardiranje (14. IX.) je zahtevalo 28 mrtvih. Materialna škoda se ne da ugotoviti. Izmed javnih stavb so bile prizadete najbolj bive sodišče in pošta ter stara gimnazija. Popolnoma so porušene

V jeseni 1943 bombardirana mestna hiša

štiri hiše, delno poškodovanih pa 40. Popokale so šipe na mnogih stavbah v neposredni bližini eksplozije.

so s tem, ko so kapitulirali, postali sovražniki Nemcev. Vojska lahko obdrži orožje, če se hoče skupaj z NOV Jugoslavije boriti proti Nemcem. Če tega neče, naj položi orožje. Če tudi na to ne pristane, bo slovenska vojska začela napadati.

General Cerruti se je umaknil na posvetovanje s svojim štabom. Ves potrt in rervozen se je vrnil.

Dejal je, da priznava narodnoosvobodilno vojsko in da ji daje priznanje za njeno hrabrost in sposobnost, vendar ne more sprejeti nobenega predloga, ker še ni dobil zadevnih navodil. Pristavil je, da bo poiskal zvezo in potem odgovoril. Naša delegacija ga je hotela pregovoriti, naj se vendar spametuje, toda zaman.

Zato je tovaris Jaka Avšič postal ralog našim vojskim enotam, Slandrovi in Gradnikovi brigadi, naj energično pritiskajo na Italijane: naj jih obkoljujejo, razorožujejo in tudi propagandno vplivajo nanje.

Po uspešnih razorožitvenih akcijah v Novem mestu in njeni okolici se je Cerrutjev položaj spremenil: dejansko je postal general brez vojske in moral je s svojim štabom kloniti.

Nenadoma je italijanski poveljnik, ki mu je svoj čas od laške nadutosti rastele greben,

zdaj pa je bil tak kot plesniv krheli, klaverno nastopil kot prosilec: slovenska delegacija naj dovolj italijanskemu esalotu premik iz Jugorja v Novo mesto. Kazno je bilo, da na merjavajo Lahj koncentrirati svoje sile v Novem mestu, kakor so to storili belogardisti.

Naši parlamentarci seveda niso ugodili laškemu generalu, ki je tekal po sobi, si pulil lase in tarnal:

»O mamma mie! Kaj bo z Italijo? Kaj imam od tolikih let vojskovanja? Kaj bo z nami, kaj bo z Italijo?...

Tako je krilil z rokami, kakor bi molil Alaha. Vse skupaj je bilo cirkuško in sila smešno. Cerruti se je začel v dnu srca zavedati, da je italijanska zmaga res splavala po vodi. Vendar še vedno ni hotel podpisati pogodbo o kapitulaciji svoje divizije. Še vedno je imel svoje račune. Iz Karlova je pričakoval pomoč, tiste fašiste, ki so jih naši borci že razoroževali.

Ura je odbila devet! Zdaj je čakanja dovolj!

»Naprej! Novo mesto mora biti osvobodeno še danes! Je poveljeval komandant Slandrove brigade.

Bataljoni z zastavo na čelu steumno korakajo v Novo mesto. Trdi koraki odmevali v medlo jesensko jutro. Na čelu brigade jedrila komandant S. mon in komisar Ciril.

Vkorakanje Slandrove brigade v Novo mesto

(Natalj. s 3. strani.)

Narodne zaščite ter jim dali navodila za nadaljnje delo. Potem so šli vsi na delo.

Med osmo in deseto uro se je erna četa Narodne zaščite že oborožila z orožjem, ki ga je vzele Lahom. Do jutra so se oborožile še druge čete in začele kar na lastno pest zasedati bloke. Opolnoč je ljudska oblast že prevzela hranilnico in tudi mestno občinsko blagajno.

Iz zaporov so bili izpuščeni vsi politični jetniki!

Po polnoči se je v rotovž preselil tudi parlamentarec Dore, ker je na diviziji »Isonzo«, spričo večiti, da naše enote v okolici Novega mesta, posebno pa še v Strazi, razorožujejo italijansko vojsko, prišlo nalone do streljanja. General Cerruti je imel pač še vedno zahrbtne račune - z oboroženo divizijo, za vsako ceno, prebiti se v Italijo!

Cez noč so se glavne sile Slandrove brigade premaknile do Mačkova in od tam krevale proti Novemu mestu.

Zjutraj so posamezni oddelki brigade prišli do blokov in začeli s silo razoroževati Italijane. V Bečini so se že polastili prvih tobn minometov, strobine in streliva.

Okrog Novega mesta pa so praskale puške, tam nekje je grmelo. Lahj so dajali duska svojji togoti nad porazom.

Potem se je Dore, po neuspešnem pogajanju z laškimi avtomobilom odpeljal v Glavni štab NOV in PO Slovenije. Nenadoma se je iz Straze vrnil avto z razvito slovensko zastavo. V njem so se poleg Eda Mihevc-Doreta peljali sekretar izvršnega odbora Osvobodilne fronte Slovenije Boris Kidrič-Peter, namestnik komandanta Glavnega štaba NOV in PO Slovenije Jaka Avšič-Hrast, angleški major William Jones in aktivist Jože Marzovec. Italijani so se umaknili avtomobilu in začudeno gledali za drznimi voditelji slovenske ljudske vstaje.

»Ostaja, komunisti! so vzklikali.

Avto se je ustavil pred poveljstvom laške divizije. General Cerruti, človek majhne postave, se je tresel ko ščene in si od nervoze grizel ustnice. Naša delegacija se mu je predstavila in povedala, čemu je prišla. Ponudil jim j. sedeže, nato pa poklical nekaj višjih oficirjev in adjutantov.

Visoko ljudsko odposlanstvo je uvodoma poudarilo, da je Italija kapitulirala, da ni vredno zoperstavljati se narodnoosvobodilni vojski in da naj se zavedajo, da

To je bilo 10. septembra 1943 ob pol deseti uri.

Množica meščanov navdušeno pozdravlja osvoboditelje ter jih obdaja s cvetjem in darili, jim maha s rokami, vzklika in se veseli zmage naše vojske — svobode.

Toda zdaj ni časa za izražanje čustev. Čete se urno razidejo in začno razoroževati italijanske vojske. Italijani, še večerj tako mogočni in oholi, so ponižni kakor psi. Ni je bolj klavne stvari na svetu kakor premagan Italijan!

Kupi orožja rastejo, razoroženi Italijani pa se postavljajo v vrsto. Skupina za skupno prihuljeno odtava po cesti proti Strazi, kamor se je že umaknilo nekaj oboroženih Lahov in večina belogardistov, in naprej proti daljni Italiji.

Medtem ko sta Slandrova brigada in del Gradnikove korakali v Novo mesto, se je general Cerruti sesedel in postal ponižen. Prosil je še, naj partizni vsaj njegove oficirje pustijo v mestu, češ da to zahteva mednarodno vojno pravo. Odgovor parlamentarca Doreta je bil:

»Vi se niste vedli pri nas kot vojaki, ampak kot zločinci. Zato vam ne pustimo orožja.

Tovaris Jaka Avšič je bil ukazal našim enotam: »Na vsak način, tudi za ceno naših žrtve, razorožiti vse!

In to povelje se je izvršilo. Izjeme so bile le pri tistih Italijanih, ki so se odločili ostati v naši vojski. To so bili v glavnem artiljerji in minometalci, ki so ostali kar pri svojem orožju.

Omenil sem, da se je nekaj oddelkov laške vojske z orožjem in večidel z motornimi vozili umaknilo proti Strazi še pred vkorakanjem brigade v Novo mesto. Te oddelke so pozneje naše enote v Suhli krajini energično razorožile, z motorizacijo pa tako in tako niso mogli naprej, ker smo jim že prej prekopali in zasekali vse ceste.

Za Italijani so se vleklj belogardisti, poparjeni, osramočeni, opljuvani, zaničevani... Sprva so se nameravali prebiti po dolini Krke do Ljubljane. Toda zblali so se naše obkolitve, zato so že pri Jurki vasi zavili na levo in izginili proti Gorjancem. Od tam so se nameravali prebiti čez mejo in se zateči v varstvo k Nemcem.

Do opoldne so bili v Novem mestu že vsi Italijani golih rok. Zadeže njihove trune so se valile proti Soteski.

Tu in tam si videl za laško kolono kakšno pokvarjeno slovensko dekle. Zlostno kakor meglja so se nekatere vlekle za svojimi zaščitniki, ki so jim v najhujših dneh našega naroda prodajale svojo ljube-

zen in deklško čast. To je bilo takrat, ko so bili laški fašisti prepričani, da bodo gospodovali precejšnji skorji sveta. In sedaj? Kaj pomenite, potepeni volkovi?

Popoldne je bil na trga pred rotovžem partizanski miting, ki se ga je udeležilo malone vse novomeško ljudstvo. Celotisti, ki so bili dotlej izraziti simpatizerji bele garde, so prišli. Na mitingu je bilo več govornikov, med njimi tudi Boris Kidrič in dr. Metod Mikuš. Po mitingu je bilo vse mesto polno vselega rajanja in prešernega vzklikanja.

Ta dan se je vršila tudi mobilizacija vseh moških od 18. do 50. leta starosti. Vsi so bili takoj oboroženi z modernim orožjem. Tako se je brigada hitro večala, večala se je redna slovenska vojska. V Sloveniji je bilo v skupnem na podoben način, pa tudi z borbo, povsod pa s silo, razoroženih šest italijanskih divizij. Razumljivo je, da so se naše brigade moderne oborožile z lahkimi in težkimi orožjem.

Naslednji večer je bil v prosvetnem domu v Novem mestu spet miting, kjer je nastopil tudi pesnik Matej Bor. Ljudstvo je navdušeno vzklikalo in pluskalo. Po mitingu je bilo ljudsko rajanje s pesmimi. Množica je bučala v prešernem veselju.

OB DESETI OBLETNICI osvoboditve taborišča na Rabu

Proslava desetletnice prve osvoboditve otoka Raba, osvoboditve interniranih iz rabskega taborišča ter formiranja slovenske partizanske Rabske brigade, se bo na Rabu začela s otvoritvijo posebne razstave, ki jo v domu »Partizana« v mestu Rabu pripravlja OLO Rab. Na njej bo poseben oddelek, posvečen koncentracijskemu taborišču. Ta oddelek pripravljajo »Rabski odbor« pri GOZB v Ljubljani. V nedeljo 13. septembra pa bo na pokopališču v Kamporu velika spominska svečanost ob prisotnosti predstavnikov naših najvišjih forumov ter vojaških in civilnih oblasti.

Tisoči Slovencev in Hrvatov bodo ta dan obiskali kraj, kjer so trpeli sami ali so trpeli in umirali njihovi dragi in prijatelji. Tudi iz naše Dolenjske bo premmogi pohodil tja, da obnovi spomine in počasti pokojne, katerim je GOZB v Ljubljani po načrtih arhitekta E. Ravniharja dostojno uredil zadnji dom in jim postavil spomenik.

Ne bo odveč, da naš list ob tej priliki oživi Dolenjscem in drugim spomin na dogodke pred desetimi in več leti, ki so otok Rab, ta čudoviti biser severne-jadranske, takrat prikazovali našim ljudem v mračni in pošastni luči Dantejevega Pekla. Pa ne samo prikazovali. Tisoči so ga v brezmejnem trpljenju tudi doživljali in v njem umirali.

večini pa odpeljani v prvo koncentracijsko taborišče za politične internirance v Ciglinju.

Ta čas je Robotti, poveljnik XI. armadnega korpusa, snoval načrt, po katerem naj bi vojsko do kraja zadržala slovensko partizanstvo. Načrt je imel naslov »Piano Primavera — Načrt Pomlad«. Po njem naj bi se male posadke na podeželju umaknile v večja središča in iz njih vršile ponavljajoča se čiščenja na svojem področju, med tem ko bi večja vojaška enota pod poveljstvom enega izmed divizijskih komandantov operirala križem pokrajine in uničevala partizanske bataljone in odrede.

Prav ta čas pa je tudi Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet na pobudo in zamisel tovariša Krištofa — Edvarda Kardelja izdelalo operacijski načrt, po katerem naj bi novoustanovljene Grupe odredov izvršile osvoboditve večjih predelov Slovenije na Dolenjskem, Notranjskem, Gorenjskem in Stajerskem ter vpostavile njih medsebojno povezavost.

Taborišče — mučilišče

Za taborišče so izbrali del polja v Kamporski ravnici med Evfemijskim zalivom in malim gričkom, imenovanim Muntež, ki nekako razpolavlja polje med Kamporskim in Evfemijskim zalivom. Ker so pričeli postavljati taborišče šele tik pred velikimi vojaškimi operacijami v Sloveniji, so mogli do prihoda prvih internirancev urediti le zasilna upravna poslopja in barake za posadko, za internirance določen prostor pa so samo ogradili z bodečo žico, posekali v njem nekaj vinogradov in koruznih polj ter na njih razpeli male šotore, v katere so natrpali po šest ljudi.

Član Vrhovnega sodišča LRS, Silverij Pakiž, ki je bil med prvimi interniranci na Rabu, je v svoji knjižici »Rab«, izdani in tiskani leta 1944 v »Partizanski tiskarni« na svobodnem Rogu, trkole opisal taborišče:

»Ze lego taborišča so izbrali italijanski fašistični oblastniki na tem otoku tako, da je bila z ozirom na klimo in druge okolnosti usodna za internirance. Nahajalo se je v ravnini na koruznem polju in peščenih, vlažnih mivkastih tleh. Kjerkoli so kopali preko enega metra v globino, so našli vodo, mestoma že na pol metra. Taborišče Julija 1942, ob prihodu prvih internirancev, sploh ni bilo pripraveno za svoje namene. Z ljudmi so spočetka postopali kot s psi. Oddelili so očete od družin. Nihče ni smel niti pogledati iz šotora, sicer je zapel bič po njegovem hrbtu.«

27. julija 1942 so v taborišče privedli prve stotine interniranih mož, žena in otrok in ni čuda, da so že po enem tednu začeli umirati prvi otroci in stari ljudje, ki so jih do 25. avgusta pokopavali še na pokopališču pri samostanu Evfemiji, od tega dne dalje pa na lastnem taborišnem pokopališču.

Kot so se vse bolj in bolj širile operacije italijanske vojske v Ljubljanski pokrajini in Čabarskem okraju, tako se je vedno bolj in bolj polnilo taborišče z bednimi izgnanci, ki dostikrat niso mogli s seboj vzeti niti najpotrebnejše obleke. Nad njimi pa se je znašel ves bes fašističnih podvijačev. Joža Pahor je 1. avgusta 1950 v »Književnih novinah« objavil članek o Rabu z naslovom »Tragom fašističnih zločinov«, v katerem pravilno ugotavlja: »Oborožena fašistična tolpa, ki je tu mučila nesrečne žrtve, je bila do jedra »orupirana«; divjala je in trgovala z življenjem, ki je bilo namenjeno internirancem. Beseda kruh je dobila za izmučene in izžepa-

rabski okostnjaki garaže (risal St. Hotko)

Osvoboditev

Kot pa vse vojaške operacije italijanske vojske niso mogle kljub množičnim pobijanjem in interniranjem ljudi, ter požiganjem vasi zločiti partizanstva, tako vasi nasilja niso mogla zlomiti tudi upornega duha rabskih internirancev. Naj je zloglasni italijanski poveljnik taborišča, podpolkovnik Vincenzo Cutuli še tako divjal, naj so plačani ovaduh, kot znani izdajalec Mohar, še tako zalezovali naše ljudi, tajna organizacija Osvobodilne fronte se je v taborišču vedno bolj širila in zavest skupnosti med interniranci se je dvigala. V februarju 1943 so bili izvršeni že prvi začetki za osnovevanje posameznih osnovnih vojaških enot poznejše Rabske brigade. Kmalu so bile vpostavljene tudi zveze z Narodnoosvobodilnim odborom v mestu Rabu in Okrožnim komitejem za Rab in Pag.

Padec Mussolinija 25. julija 1943 je bil prav vsakemu otipljiv znak bližnjega poloma Italije in osvoboditve, organizacija pa je bila že tako močna, da je taborišče sprejelo to dejstvo v največji disciplini in se ni dalo zavesti do kakršnih demonstracij.

Tudi kapitulacijo Italije 8. septembra 1943 je taborišče sprejelo mirno in povsem zaplapol svojem Izvršnemu odboru, ki je takoj prevzel upravo taborišča v svoje roke, začel vojaško organizirati internirance in pripravljati povratek v domovino.

O tem delu nam govori nekaj dokumentov, ki so rešili v današnje dni. Kako zmedeno in v strahu je bilo italijansko vojaško poveljstvo na Rabu, dokazuje poročilo IO taboriščne organizacije OF, izdano 9. septembra 1943 večer. V njem pravi:

»Rabski poveljnik je popoldne zaželel pogovor z našima zastopnikoma. Prišel je z vsemi starešinami. Premagal je v sebi strah, ki ga je imel pred nami in nam je dejansko dovolil vse, kar nam je sploh odobril. »Saj ne vemo, kdo je naš prijatelj in kdo sovražnik«, je obupno zaklekal. Našim stražam je dal že zdaj puške v roke, da bi ga branili pred vsakim sovražnim napadom. Priznal nam je, da je reč s spiski za domov bila že mamilo za upanje na boljše dni. Dopovedoval nam je, da se ne bodo Italijani nikoli borili ne proti Slovincem, ne proti Hrvatom, kaj šele

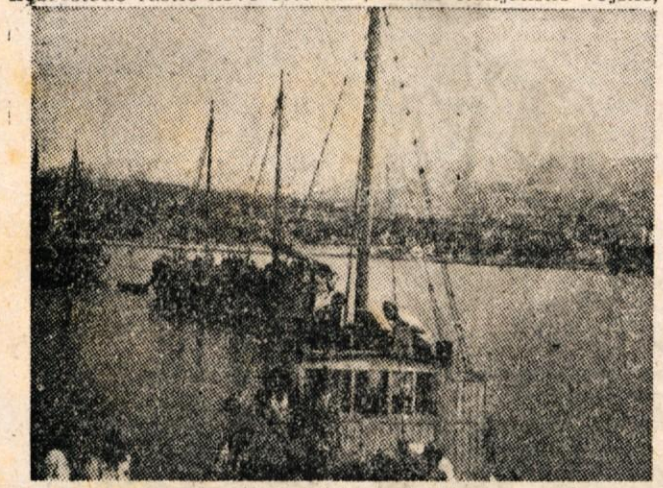
Z jakoto in splošnim pomanjkanjem so fašisti ubijali na Rabu tudi slovenske otroke (risal St. Hotko)

Za primer le morebitne zmage, seveda nemškega orožja, pa so Italijani z interniranci poleg starega taborišča gradili obirno novo in trdno zidano taborišče, v katerem so bile poleg cerkve predvidene tudi učilnice za otroke, kot nam to pričujejo ohranjeni originalni načrti. In skozi to taborišče bi v primeru Mussolinijeve in Hitlerjeve zmage moral prav vsak Slovenec iz italijanskega okupacijskega področja. Kdor bi se ne uklonil, bi končal na pokopališču, ostali pa v kdo ve katerih prekomorskih kolonijah.

Število internirancev na Rabu se je v aprilu 1943 ustalilo nekako na dva tisoč do tri tisoč dvesto oseb, med katerimi je bilo kakih 500 Hrvatov, ostali pa Slovenci. V posebnem delu taborišča so bili internirani tudi Judje iz Hrvaške, Bosne in Dalmacije. Rab je ostal vse do konca najhujše taboriščne in so vanj kazensko pošiljali tudi iz drugih taborišč tiste, ki so jih hoteli taboriščne uprave posebej kaznovati.

Kdaj in zakaj je nastalo taborišče na Rabu?

Zgodnja pomlad leta 1942 je prinesla tako močan razmah partizanske aktivnosti, da so neprestano rastle nove čete in

bataljoni in so se napadi na železniške proge, na posamezne posadke in na kolone italijanskih vojakov množili iz dneva v dan. Vse to je okupatorja vedno bolj vznemirjalo in ker je enak dvig kot v Sloveniji doživljali tudi ves ostali jugoslovanski osvobodilni pokret, so zato združili okupatorji z domačimi pomagati vred začeli z veliko, po številu že tretjo ofenzivo proti osrednjim silam NOV v Bosni, Hercegovini in Crni gori, ki se je v poletju nadaljevala tudi v Sloveniji.

Ko so se nekako v sredini

marca 1942 te operacije v osrčju države začele, je bil v Sloveniji končan prvi veliki poizkus italijanske vojske, da

zaduši uporniško gibanje. Bile so to tiste znane akcije, naperjene predvsem proti Ljubljani in ljubljanskemu prebivalstvu, kjer in med katerim je okupator pravilno slutil organizacijsko jedro in vodstvo vsega našega osvobodilnega pokreta ter močan vir političnih kadrov, borcev in oskrbe za nje. 15. marca so bile te čistke zaključene in italijansko vojaško poveljstvo je uradno sporočilo nadrejenim, da je bilo v tem času aretiranih 878 moških, ki so bili zadržani deloma v sodnih in vojaških zaporih v Ljubljani, po

Skupina hrvaških partizanov v rabskem pristanišču

Načrt o izselitvi vseh Slovencev

Namesto propadlega načrta Primavera je sedaj Robotti skupno s svojim neposrednim komandantom generalom Roatto snoval novi, vse obsenejši načrt za izvedbo vojaških operacij v Sloveniji.

8. julija 1942 Roatta naroča Robottiju izvršitev in vodstvo oboroženih akcij, ki naj zdenejo v živo ne samo vojaške formacije narodnoosvobodilnega gibanja, ampak celotno slovensko prebivalstvo. V teh navodilih je že veliko govora o množičnih interniranjih vseh prebivalcev posameznih predelov pokrajine, kar se je kasneje stopnjevalo celo do načrtov o izselitvi vsega slovenskega prebivalstva sploh in o poselitvi Ljubljanske pokrajine z Italijani.

In tem načrtom naj bi v prvi vrsti služilo taborišče na Rabu. Množično interniranje slovenskega prebivalstva naj bi se izvrševalo vzporedno z veliko ofenzivo italijanske vojske proti partizanskim bataljonom in odredom. V ta namen sta bili XI. armadnemu korpusu ki je v divizivajama Isonzo in Granatieri di Sardegna ter granatieri št. 42.146 mož in oficirjev, poslani v pomoč še diviziji Cacciatori delle Alpi in Macerata s skoraj 24.500 vojakov ter nekatere manjše enote V. armadnega korpusa in fašističnih legij. Tako je v ofenzivi, ki se je pri nas začela 16. julija 1942, sodelovalo nad 71.000 mož italijanske vojske.

Vzporedno z operativnimi načrti za italijansko vojsko so pripravljali tudi obsejne ukrepe proti civilnemu prebivalstvu, katerega je bilo treba odganjati v internacijska taborišča. Ker so bila dotaknjena za to premajhna, je poveljstvo 2. armade na Sušaku začelo pripravljati novo veliko taborišče. 30. junija 1942 je Roatta brzojavno obvestil XI. armadni korpus, da priprav-

ljajo na enem izmed Jadranskih otokov taborišče, ki bo lahko sprejelo do 20.000 internirancev, 8. julija pa že sporoča, da bo to taborišče na Rabu.

Na enem izmed Jadranskih otokov taborišče, ki bo lahko sprejelo do 20.000 internirancev, 8. julija pa že sporoča, da bo to taborišče na Rabu.

... Na Slovenskem smo mi gospodar!

9. septembra 1943 so se v partizanskem Novem mestu razcvetale rože. Vse ulice in ceste so nemirno valovile. Polentariji so metali čelade v jarko in ponujali riž in makarone. Za lire, 5 lire so hoteli pretopiti vse, kar bi ne mogli nesti v madro d'Italijo. »Šinjorine« so si brezglavo pulile lase, kakor bi slutile, kako bodo kmalu partizanske škarje strigle navite kodrčke in občestni prah.

Beli so žutili, da takega neurja vse doslej še ni bilo in strah jim je silil v kosti. Trpali so se v bunkerje in spet lezli na svetlo, počeli pa se klavirno vlekli za Italijani proti Straži in od tam v hosto, nekateri pa proti Krškemu, Nemcem v naročje.

Nikdar nismo hodili dopoldne v ofotario, a takrat so mi ljudje rekli, naj gremo gledat, kako se Lah vlečejo po cesti. Gledali smo žalostno procesijo skozi okno Novokovne gostilne ob Rovovcu in takrat sem zavpil za belčki, ki so marširali za njimi: »Le bežite za Italijani, belčki, dokler je še čas«. Precej nas je stalo na oknu in jim vpilo zadnje pozdrave, potem pa me je nekdo naznanil; kaj vem

mostu do bolnice so bili postrojeni oboroženi legisti in naju motili izpod čela. Iznenada je nekdo zavpil: »Poglejte jih partizanske pr...«. S puškinim kopitom je zbil Stritarjevo Majdo, ki je stala ob meni, na tla in bi jo ubil, če bi Italijani tega ne preprečili.

Spomin se ji spet zastre, potem še pove:

»V pisarni dr. Veblota smo si uredile mladinsko sobo, vedele pa nismo, kaj je za železnimi vrati ob strani. Naprosile smo partizane, vedevceje iz Križarije, naj nam izbijejo zapeh in so jih. Naenkrat smo bili sredi domobranske literature, a čezno jo bila razprostrta nemška zastava. Tako smo zvedele, da se bodo obesili legisti Nemcem za vrat.«

Drugi dan točno ob šestih je zatulila sirena in Italijani so se izpraznili kandijske bolnice naproti proti Straži, Dvoru, Ljubljani in naprej po cesti proti madri d'Italia. Za njimi se je vlekel trop norih punčar, ki so prodale svojo čast in svoje slovenstvo za sladke besede »mia bella signorina« in za nekaj »romantičnih« večerov s tučci ob zeleni Krki.

Tovariš Papež, znan predvojni naprednjak in po 1943. letu partizan, pripoveduje, kako iz domobranskih hiš niti miši niso lezele na svetlo v dne, ko je Novo mesto proslavljalo osvoboditev.

Novomeščanom so dogodki v septemskih dneh pred desetimi leti živo pred očmi. Se zdaj se spominjajo govora Angleža Jonesa na Glavnem trgu, ki je pozdravil osvoboditev mesta v angleščini, toda navdušenemu prebivalstvu je na koncu govora zaklekal edini

9. september je tudi v Črnomlju mogočno odjeknil. Partizanska Bela krajina se je odela v rože in odsej niso okupatorji nikdar več nezakonzano stopili na naše prvo osvobodeno ozemlje.

Fabjanova mati je dala v partizane štiri sinove. Lojze je že prve dni italijanskega gospodarstva odnesel štiri puške iz zadržanega skladišča, toda nekdo ga je izdal; zaprl so ga, sodili, toda iz zapora je ušel, preplaval Lahinjo in šel v partizane. Kot komandir prve belokranjske partizanske čete je padel na Gornjih Lazih sredi svojih fantov že prvo jesen vseljudskega upora, v novembru 1941.

Fabjanovi materi je internacija vrnila globoke brazde v čelo in obraz. Tri mesece Raba, deset mesecev Gonarsa. Toda niso je strli. Dočakala je dan, ko so Lahni metali puške v Lahinjo in trepe-

slovenski stavek, ki ga je do potankosti obvladal: Smrt fašizmu! Morda Novomeščani 9. septembra večer še niso slutili, da je kapitulacija Italije šele začetek krvavega konca okupatorjeve oblasti, bili pa so odločni, da se bodo borili do zmage. Zato ni

bljiza pot do Reke. Pripoveduje: »V vinogradu smo bili. Grozdje je bilo že zrelo in breskve. Prepevali smo, ko smo se peljali v naš Črnomelj, na cestah pa so nas belci ustavljali in praznili vozove. Natrpali so nas v kolo. Nismo vedeli, kaj nam hočejo, toda nameraj je nekdo prinesel vest, da je Italija kapitulirala. Nihče nas ni več stražil. Belci so zginiti kot kafra. Ves Črnomelj je bil kot roj žebel, a Italijani so hoteli žebel Doblice proti Kočevju, kot bi jim gorelo za petami.«

Tudi Starihova Rozalija se živo spominja septemskih dni v Črnomlju:

»Oficirji so divjali in jokali od jere, vojakina pa je streljala v zrak od veselja in stresala makarone v jarko. Lepi belci oficirski konji so se podili prazni po ce-

stah; vse je šlo križem krašem. Italijanska vojska je vse prodajala, precej jih je pa tudi trepetalo in so ljudem metali odeje zastoni v naročje, samo da bi se jim prikupili. Toda komaj smo Črnomelci prišli do sapa, so bile ceste že prazne in le tu pa tam se je še gugala kakšna zelena čelada v cestnem prahu. Prišli niso daleč, 2 km iz Črnomlja, do vasi Kočevje. Tam so jih prestregli naši in jim pobrali vse, kar je dišalo po orožju.«

V Črnomlju so sredi ustvarjalnega dela, ki rad briše spomine na težke medvojne dni, ko je na sleherno kljubujoče čelo merila puška cev. Toda 8. in 9. septembra bosta Črnomelcem vseeno velika spominska dneva, ki sta pred desetimi leti najvišje razplamtelata vero v zmago in svobodo.

... Kdo nam zemljo ukrade?

stah; vse je šlo križem krašem. Italijanska vojska je vse prodajala, precej jih je pa tudi trepetalo in so ljudem metali odeje zastoni v naročje, samo da bi se jim prikupili. Toda komaj smo Črnomelci prišli do sapa, so bile ceste že prazne in le tu pa tam se je še gugala kakšna zelena čelada v cestnem prahu. Prišli niso daleč, 2 km iz Črnomlja, do vasi Kočevje. Tam so jih prestregli naši in jim pobrali vse, kar je dišalo po orožju.«

V Črnomlju so sredi ustvarjalnega dela, ki rad briše spomine na težke medvojne dni, ko je na sleherno kljubujoče čelo merila puška cev. Toda 8. in 9. septembra bosta Črnomelcem vseeno velika spominska dneva, ki sta pred desetimi leti najvišje razplamtelata vero v zmago in svobodo.

Dober zaslužek

nudimo tovarišem in tovarišicam, ki imajo svoje kolo na območju okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. Podrobnjše podatke daje

Uprava DOLENJSKEGA LIŠTA v Novem mestu

Osvoboditev Dolenjske in Notranjske ob italijanski kapitulaciji

(Nadaljevanje s 3. strani)

Jožeta Mitrošina. Iz zapadnodolenjskega oddelka pri Kočevju je nastala 9. brigada pod komando podpolkovnika Mileta Čubriča. Na Mokrecu se je okrog II. bataljona Sercejeve brigade iz Ljubljane, ki so ob kapitulaciji prešli skozi bloke, ustanovila 10. brigada »Ljubljanska« pod komando podpolkovnika Jake Rojske. 6. brigada »Slavka Slandra« je iz novomobilizirancev okrog jedra svojih starih borcev ustanovila 12. brigado pod komando majorja Raca Božoviča in kasneje Draga Jermana. V Loški dolini se je pod komando majorja Franca Bobnarja-Gedžota organizirala 13. brigada »Loška«, ki je po smrti komandanta XIV. divizije pod polkovnika Mirka Bračiča dobila njegovo ime. Zeleničarji v Novem mestu so formalizirali svojo 14. brigado »Zeleničarsko«, ki je bila pozneje ukinjena. V Beli krajini je Vzhodnodolenjski odred formiral 15. brigado pod poveljstvom majorja Antona Zgonca-Vasje, ki se je imenovala »Belokranjska«. Na Rabu so slovenski interniranci v uspešnem uporu razorožili italijanske posadke, sestavili svojo »Ratsko« brigado in prišli v Slovenijo v sestavi XIV. divizije. Brigada pa je bila kmalu razformirana in razporejena med brigade XVIII. divizije. Ustanovljeni so bili tudi Dolenjski, Belokranjski in Notranjski odredi. 23. septembra 1943 je bila ustanovljena XVIII. divizija NOV in POJ.

Ker je bilo poveljevanje tako povečanemu številu brigad v obeh divizijah oteženo, je Glav-

ni štab ustanovil 23. septembra 1943 novo divizijo, ki ji je Vrhovni štab dal ime XVIII. divizija NOV in POJ. V njen sestav so prišle: 8. brigada »Frana Levstika«, 9. brigada in 10. brigada »Ljubljanska«. Za komandanta je bil imenovan polkovnik Rade Pehaček, za komisarja pa polkovnik Janez Hribar.

Z odredbo Vrhovnega štaba NOV Jugoslavije je bil 3. oktobra 1943 ustanovljen VII. korpus NOV in POJ, prvi slovenski korpus, v katerega so spadale: XIV., XV. in XVIII. divizija. Za komandanta korpusa je bil postavljen polkovnik Rajko Tanaškovič in za komisarja Jože Bričelj-Bolko. VII. korpus je bil do konca vojne udarno jedro narodnoosvobodilne vojske v Sloveniji.

Ko se je VII. korpus pripravil na ofenzivo proti obmejnemu nemškemu oporišču, je Glavni štab Slovenije sklenil poslati pomoč ostalim slovenskim pokraj. Jinam, kjer je kapitulacija Italije mogla razmahnila osvobodilno gibanje. Tako je 6. brigada »Slavka Slandra« odšla nazaj na Stajersko. 7. brigada »Franceta Prešerna« se je 30. septembra vrnila na Gorenjsko, kjer se je pod vplivom splošne ljudske vstaje na Primorskem širil upor proti Nemcem. 3. brigada »Ivana Gradnika« pa se je vrnila na Primorsko, kjer se je medtem že pričela splošna vstaja primorskega ljudstva.

Glavni štab pa ni omejil aktivnosti VII. korpusa samo na razorožitev Italijanov in razbi-

Prevoz partizanov čez Kolpo

XIV. divizija je 17. oktobra 1943 napadla Stampetov most na progi Ljubljana—Trst. Uničila je nekaj desetnih betonskih bunkerjev, zavzela postajo Verd in odbila vse nemške intervencije. Tomšičeva brigada pa je na juris zasledila most in ga porušila, da je bil promet za 18 dni prekinjen.

Hkrati je XV. divizija usmerila svojo ofenzivo na preostale nemško-ustaske postojanke na vzhodnem pobočju Gorjanec. Dne 30. septembra 1943 je Gubčeva brigada pod komando polkovnika Staneta Potočarja-Lazarja po močni artilerijski pripravi zavzela ustaško oporišče Stojdrago pri Samoboru. 2. oktobra pa pregnala ustaše in Nemce iz Plešivice.

Nato je XV. divizija od Sv. Križa pri Litiji do Krke prešla v ofenzivo proti nemškemu po-

Kupimo takoj

zaprte elektromotorje

sledečih jakosti in obratov:

elektromotor 6 Kw — 1400 obratov v minuti,
elektromotor 4 Kw — 1400 obratov v minuti,
elektromotor 3 Kw — 940 obratov v minuti,
elektromotor 3 Kw — 1400 obratov v minuti,
elektromotor 2 Kw — 1400 obratov v minuti,
elektromotor 2 Kw — 2800 obratov v minuti.

Elektromotorji morajo biti v brezhibnem stanju in so lahko domačega ali tujeja izvora.

Ponudbe z natančnim opisom je poslati na

TOVARNO LESNIH IZDELKOV,
NOVO MESTO

Panteleimon Romanov:

NENAVADNA SLUŽBA

Milčnik Ivan Mitrohin je vso noč proslavil svoj toget; zjutraj je prišel na službeno mesto in se naslonil na hišna vrata. »Najslabše je, če človek po žganju pije še pivo,« si je dejal. »Nekam plašen postaneš, pred očmi ti migotajo prikazni. Pa kaj se bom bal! Ulica je zmerom ulica, a proti lopovom imam revolver.«

Nenadoma pa mu je v žilah zledenela kri: naravnost proti njemu sta šli dve pošasti s širimi šapami. Hodili sta strašno čudno, zdelo se je, da hočeta korakati po sredi ulice, toda venomer ju je nekaj metalo proti pločniku, pokritem s snegom.

Mitrohin je pognal revolver, hkrati se pa spomnil, da mu bo revolver preneseno malo pomagalo, če gre naeden peklenski. Takoj nato se je pa domislil, da kot sovjetski državljani sploh nima pravice verjeti v hudiča.

Pošasti sta se bližali. Aha, to sta medveda, ki sta ušla iz zverinika, se je posvetilo Mitrohinu. Skril se je za vrata in čakal. Medveda sta prilomastila pred prag in milčnik je razločno zaslišal njun pogovor.

»Ja, ja: danes sva zlojevo gurala,« je rekel prvi medved. »Ojej...« je odgovoril drugi. »Hotel je nekaj pristaviti, vendar je samo zamahnil z roko in odhlačil dalje.«

Mitrohin se jima je boječe približal.

»Državljana, stojta!« je rekel in jima prekril pot.

Mitrohin je bil slučajno rekel »državljana«. Toda medveda sta bila res državljana, čeprav sta šla po vseh štirih.

»Cemu ne hodita po dveh, kot se spodobi?«

»Saj sva poskušala na vse načine,« je dejal eden in dvignil glavo. Potisnil si je nazaj kučmo, ki mu je bila zlezla na oči, in rekel, kakor bi imel otečen jezik: »Sprva sva hodila lepo po dveh, toda zmeraj sva padala in si gobce čisto potolkla.«

»Najhuje je pa to,« je pripomnil drugi, »da naju neka peklenska sila vrta na enem mestu. Iz nekega kota skoraj celo uro nisva mogla ven.«

»Moram vaju aretirati,« je dejal Mitrohin. »Naredili bomo zapisnik, potem vaju bom poslal pred ljudsko sodišče.«

»Nama ljudsko sodišče nič ne more,« je odgovoril eden na vseh štirih in si obiral usta.

»Sodišče lahko vsakega zašije,« je rekel milčnik. »Republika, hm, napenja vse svoje sile, a vidva hodita po vseh štirih...«

»No, ti si pa res čuden patron,« je rekel drugi. »Kako naj pa hodiva drugače? Da si ti v najini koki, bi ravno tako šel po štirih.«

»Kdo pa sta pravzaprav?«

»Degustatorja!«

»Kaj?«

»Degustatorja. No, saj tako ne razumeš, kaj je to.«

»Potem pa kar z menoj? Od kod gresta?«

»Iz svojega urada.«

»Hudiča, kakšna uslužbenca pa sta, da sta nakresna ko mavra?«

Eh, to se vam godi!

»Saj ravno zato sva pijana, ker greva iz urada.«

»Ne čevkaj trapararij. Daj roko, da ti pomagam.«

»Kaj moram hoditi z tremi nogami?«

»Z dvema, kakor vsi drugi državljani,« je strogo rekel milčnik.

»Drugi že, midva pa ne...«

»Zlodja, sploh vaju ne razumem!« je zagodnjel Mitrohin.

»Kaj si rekel, da sta?«

»Degustatorja.«

Milčnik se je sklonil, da bi bo-

lje slišal, nato pa odmahnil z roko in rekel:

»Pojdita. Se bodo že tam pogovorili.«

Milčnik je šel naprej. Spet je začutil, da po žganju ni dobro piti pivu.

»Hej!« je viknil eden njegovih aretirancev. »Kaj se pa vrtiš? Kdo te podi naravnost v snežni metej? Kaj nimaš dovolj ulice?«

»Kakšen metej, sploh ni meteteža,« je odgovoril milčnik in stresel iz rokava sneg. Trčil je bil ob ograjo in podrsal po nji z rokavom. »Kaj vraga vendar počneta, če nista graditelja republike?« je vprašal, naslonjen na tla. »Kje sta se ga tako našla?«

»Delava sva čez uro,« sta odgovorila aretiranca.

Milčnik se je obrnil, pijunil in spet stopil dalje.

»V svojem življenju sem že spremljal vseh sort pijače, ampak na take, kot sta ta dva, svoj živ dan še nisem naletel,« je rekel malo pozneje.

Ko so prilomastili na stražnico, je milčnik stopil k službojočemu uradniku in javi:

»Prijeljal sem dva pijanca!«

»Spet pijanca? Kristus, kako bi premlatil te pesl... Kdo pa sta?«

»Hudiči,« je rekel milčnik. »Sploh ju ne razumem. Le po govoricam sem uganil, da sta človeka.«

»Prijeljal ju sem, jima bom že posvetil!«

Mitrohin je pripeljal aretiranca. Bila sta polna pijače. Kučmi sta imela na očeh in se zaman trudila, da ju potisneta na čelo.

»Kdo sta?« je osorno vprašal uradnik in zasrepl vaju izval odal.

»Degustatorja,« je povedal eden. Uradnik se je spogledal z milčnikom.

»Take besede sploh ni. Od kod sta prišla?«

»Iz urada.«

»Pa kje delata?«

»V skladišču.«

»Torej sta se našla med službo?«

»Seveda. Nisva pila kar tja v tri dni.«

»Vse to je nekam čudno in špansko,« je milčnik pošepetal uradniku.

Uradnik ni vedel, kaj bi ju vprašal, le debelo je gledal oba aretiranca.

»Pa zakaj sta se pozno napila?«

»Delava sva čez uro.«

»Pa zakaj sta se sploh napila?« je spet vprašal uradnik in udaril s pestjo po čurku, ki je tikel čez mizo.

»Napila sva se zato, ker sva delala čez uro,« sta odgovorila aretiranca.

Uradnik se je prisedel na stolu.

»Kakšna pa je vaša služba?«

»Kakšna... vino poskušava določevati vrsto... eno je dražje, drugo je dražje...«

Milčnik in uradnik sta se spet spogledala.

»Hudiča!... Tako službo imata?«

»Kaj pa misliš? Tako, seveda.«

»Hu—di—ča...«

»Kako pa poskušava vino?«

»I, tako, kakor je treba... saj smo usta si izpreveza z njim in izpljuvava.«

»Vino izpljuveta, res?« je dvomeče vprašal uradnik.

»Kajpak.«

»Le čemu nas imata za norca?« je rekel milčnik in pljunil. »Izpreveza usta in izpljuveta, kaj? Jaz že ne bi! Pa res izpljuveta?«

»Saj morava...«

»Torej sta vsak dan nasekana?« je vprašal uradnik.

»Na! Samo takrat, kadar delava čez uro.«

»Pa se pri vas lahko dela čez uro na lastno željo?« je vprašal milčnik in se obzrlil.

»Lahko, če je delo.«

»Jaz bi vsak dan potresnil,« je koprnel rekel milčnik Mitrohin.

»Uredila se, kaj trojita?« je dejal uradnik. »Pozeljo, no, pozeljo kakšne službe na svetu!... Pijet brez skrbi, nihče ti ne more

očistiti! To je služba! Od nas pa zahtevajo, da prav posebno preganjamo pijance, češ da pijanje prizadeva republiko velikanske škodo... Vraga! Vidva sta hodila po štirih, torej bi vaju morali zapreti. Zdal pa vidim, da sta šla po štirih službeno.«

»In kaj bi bilo, če bi vidva vina sploh ne izpljunila?« je vprašal milčnik.

»Potem ne bi mogla hoditi niti po štirih.«

»No, bosta prenočila pri nas, ali naj vama dam spremeljalca?« je vprašal uradnik.

»Ni treba. Bova že nekako prišla domov.«

»Jutri bosta pa spet začela že navsezgodaj, ne?«

»Ja, navsezgodaj.«

»Ej, krasna služba... Prosim, izvokita!«

Aretiranca sta se oprijela zidu, pomagala drug drugemu in odšla iz stražnice. Uradnik in milčnik sta ju pospremila s koprnelimi posledi, potem je uradnik zavpil za njima:

»Ali je morda pri vas kako prostost mesto?«

»Ne. Je vse polno!«

Milčnik se je počal na tilnik, nato pa stekel na ulico in zavpil:

»Hej, morda pa sprejmete honorarne sodelavce...«

Kako je naša vojska pomagala k porazu imperialistične Italije

(Nadaljevanje iz 34. str.)

Tomšičevo brigado so 6. junija 1. 1943 zjutraj na pohodu iz Bukovice proti Catežu obkolili trije bataljoni divizije »Cacciatori delle Alpi« in četa belogardistov. Brigada se je s 40 ranjenci iz borb z Nemci prebila do Velike Loke, tam pri belem dnevu prekoračila železniško progo in cesto ter se umaknila na sektor Dobrnica. Gubčeva brigada pa so na ozemlju Trebnje-Mirna-Sv. Križa napadli bataljoni divizije »Isonzo« in »Cacciatori« iz Trebnje, Mirne peči, Ajdovca in Zuzemberka napadle dele Tomšičeve in Gubčeve brigade na področju Dobrnica-Korita-Dobrava. Brigadi sta se s spretnim manevriranjem prebili iz obročja, v noči na 11. junij po mostu v Polju prekoračili Krko in se razmestili okrog Dolenjskih Toplic.

Cankarjeva in Sercejeva brigada sta se 8. junija vrnili preko

neške meje, se ustavili v vasi Javor, nato pri Smarju prekoračili progo Ljubljana-Grosuplje in dne 10. junija zasedli položaje od Pijave gorice do St. Jurija jugozahodno od Grosuplje. Naslednji dan so Italijani obe brigadi obkolili z velikimi silami: s I. bataljonom 51. polka in I. bataljonom 52. polka divizije »Cacciatori«, bataljonom fašistične milice in z ardiškima bataljonom št. 2 in 3. Dne 13. junija sta obe brigadi prebili sovražne obrobe nad Sv. Ahacom (k. 749) in se preko llove gore umaknili v Suho krajino.

Tam so Italijani koncentrirali tri fašistične bataljone grupacije »XXI. Aprile in II. bataljon 52. polka divizije »Cacciatori«. S temi silami je sovražnik nameraval na področju Sela-Gradec ponovno obkoliti Cankarjevo in Sercejevo brigado, ki pa sta se prebili na področje Kočevskega Roga. To svenjivo so Italijani zaključili s svojim porazom pri Rajhenavu, kjer sta Tomšičeva in Gubčeva brigada konec junija 1943 razbili italijansko kolono, ki je iz Oneka prodirala proti Kočevskemu Ro-

vil močno postojanko v Dobrnici... V prvih dneh so bile naše brigade zaradi te nenavadne aktivnosti Italijanov nekoliko presenečene (Italijani so ponekod napadali tudi ponoči), sedaj pa so se znašle in pravkar smo zvedeli, da so na terenu Roga na Kočevski strani (Tomšičeva in Gubčeva brigada v bitki pri Rajhenavu — op. F. S.) dosegle uspeh (zaprle, njeeno je bilo čez 30 pušk, 2 puškomitraljeza, težka breda, veliko municije, radiooddajnik, ujetih več Italijanov in zaplenjeno mnogo opreme), kar kaže, da so našle zdravilo proti novi taktiki... Vskak napad (Italijani — op. F. S.) temeljito pripravijo, obkoljajo naše enice in prav za prav izgleda, da je njihov glavni cilj, brigade stalno preganjati in jih utrjati. V tem so pa izredno dosledni...

Tudi ostali dve brigadi (Sercejeva in Cankarjeva — op. F. S.), ki nista prišli preko Save, sta ob svojem povratku takoj naleteli na močno italijansko silo. Na te-

SENTJERNEJSKE NOVICE

Poleg članov ZKS in predstavnikov množičnih organizacij se je razširjena seje občinskega komiteja ZK udeležil tudi sekretar OK tovariš Franc Pirkovič-Cort. Po poročilu sekretarja občinskega komiteja o stanju v organizaciji ZK na območju občine se je razvila razprava o negativnih pojavih v organizaciji ter ukrepih za odpravo vseh pomanjkljivosti pri posameznih komunistih v smislu pisma CK ZKJ, katerega pomen je še posebej poudaril tovariš Pirkovič. Na seji so

se pogovorili tudi o pripravi na volitve in izbiri kandidatov. Izbrano poročilo o gospodarskem stanju v občini je podal to. Dodo Majzelj, predsednik obč. L.O. Soglasno so bili mnenja, da je treba čimprej napraviti temeljito analizo celotnega gospodarskega stanja in na osnovi te sestaviti daljši načrt za dvig gospodarstva predvsem iz lastnih sredstev. Tovariša Pirkoviča so naprosili, naj bi bil njihov kandidat za bodočo Ljudsko skupščino, ker je to želja vseh volivcev njihove občine.

Množične organizacije občine Sentjerneje so bode zavzele za ureditev stalne kmetijske gospodinske šole v Sentjerneju. Splošna kmetijska zadruga ima že primerno stavbo, ki jo bi bilo treba preurediti za šolo, prav tako pa tudi zelo primerne telje. V bodoče bodo organizacije tesneje sodelovale z ljudskim odborom.

Kronika nesreč

Mirna vas pri Trebelnem. Na kosu stekla si je razrezal desno nogo posestnikov sin Alojz Gričar.

Nova Gora pri Gotni vasi. Poljsko delavko Alojzijo Plančar je udaril drog od voza in ji zlomil levo roko.

Gradac. Pri dviganju si je zlomil desno nogo krojaški vajenec Deskega vzgajališča Janez Pečnik.

ZANIMIVOSTI IZ MATEMATIKE

Ni nam treba iskati samo izjemnih primerov, da se srečamo s številskimi velikani. Prisotni so povsod okoli nas in celo v nas, samo znati jih je treba videti. Nebo nad glavo, pesek pod nogami, zrak okoli nas, kri v našem telesu — vse skriva v sebi nevidne velike iz sveta števil.

V našem sončnem sistemu so planeti, ki so jih zaradi njihove velike neznatnosti dimenzij astronomi imenovali »majhne«. Na površini najmanjšega bi bilo prostora za ljudi iz vse Evrope.

Največji številčni gigant se skriva v zraku, ki ga vdihavamo. Vsak kubični centimeter zraka vsebuje 27 trilijonov (t. j. 27 z 18 ničlami) najmanjših delcev imenovanih molekule. Če bi bilo na svetu toliko ljudi, bi zanje dobesedno ne bilo mesta na našem planetu... Če pa bi jih razdelili na površino naše zemlje, bi prišlo na vsak kvadratni meter več kot 50.000 ljudi!

Koliko in kakšnih števil iz samih osmice moraš sesteti, da dobiš 1000?

(000! = 999 + 99 + 9 + 9 + 9)

Ali veste, da...

— muha lahko vleče za seboj predmet, ki je 600-krat težji od nje same?

— so za Japonce s sladkorjem pečene vrtnice izborna poslastica?

— poznajo opice v svojem okornem jeziku 75 različnih glasov, s katerimi izražajo lakoto, jezo, veselje itd.

— višino 20 metrov in obseg enega metra?

Božidar Jakac: Na straži

gu. O tej svoji ofenzivi, ki je trajala skoraj ves junij, je general Gambara priznal:

Partizani so odlično manevrirali

»Treba je priznati, da so partizani odlično manevrirali in se znali ločiti od naših bataljonov, kadar so hoteli. Zaradi tega sem nezadovoljen...«

O teh bojih in novi italijanski taktiki je Glavni štab NOV in PO Slovenije poročal:

»Že z dnevom, ko so naše brigade preko meje udarile, so Italijanci začeli močno pritiskati na naše položaje okrog Sv. Križa. Ko sta se brigadi vrnili preko meje (Tomšičeva in Gubčeva), sta se morali prebiti na ozemlju zelo močne italijanske položaje... Italijani so od tedaj vseh zadnjih 14 dni s posebnimi jurinimi bataljoni, ki jih sestavljajo fašisti, arditri in belogardisti, stalno zasledovali obe brigadi. Istočasno so začeli postavljati nove postojanke na terenu, od koder so začasno pregnali brigade. Tako so postavili postojanke v Kronovem, Beli cerkvi, Škocjanu in Šmarjškem Toplicah. Dalje so se držali na Catežu... Na tej strani so posta-

renu okrog Senturja pri Grosupljem so ju Italijani obkoljevali 4 dni in sta se brigadi umaknili po eni najhujših bitk, kar so jih doživeli v boju med Italijani in partizani. Italijani so imeli velike izgube. Padlo jih je najmanj 150, med njimi kolonelo. Brigade so celo obkolile italijanski štab, ki se je rešil s pomočjo tankov, vendar so se morale umakniti pod vplivom celodnevne bombardiranja z artilerijo in aviacijo in prodira tankov. Tudi na severnem notranjskem predelu so Italijani postavili nekaj novih posadk... V teku zadnjih deset dni so se stalno v večjih ali manjših kolonah sprehajali Italijani in belogardisti tudi po Rogu. Bili so več dni v Podstenicah, na Reži Rog, v Trnovcu, Rajhenavu, Rezi, Ribniku, Štalah, Smrečniku, Stari žagi, Poljanah, Komarni vasi. Izgleda, da je bilo vse to v zvezi s širšim obkoljevanjem brigad.«

OPOMBE

»Slovenski zbornik 1945, str. 635 in 636. — XI. armadni zbor, dnevniki: Muzej NOB. — »Zvonček Semčič-Daki. — »Borce 1951, str. 189. — XI. armadni zbor št. 02/5530 op. 6. VII. 1943: Muzej NOB. — Glavni štab NOV in POS, tov. Kristofu — Kardežu, 27. junija 1943.

IZ NAŠIH KRAJEV

Po poteh Ljubljanske udarne brigade

V okviru proslav desete obletnice ustanovitve X. ljubljanske udarne brigade, ki so jo praznovali preteklo nedeljo na Golem pri Ljubljani, se je na potjo patrulja bivših borcev pod poveljstvom tov. Leopolda Vrtačnika ter partizanov Cirila Hrovata in Jožeta Skedlerja, da bi obiskala kraje težkih medvojnih borb. Patrulja se je pripeljala do Novega mesta z vlakom in bila slavnostno sprejeta. Nato je odkorakala v spremstvu novomeških partizanov v Podgrad, od tod na Uršna sela preko Gor. Sušice na Dolenjske Toplice. Povsod je bila patrulja pristočno sprejeta in pogostena. V torek zvečer je prikorakala v Dol. Toplice, kjer jo je pričakalo številno občinstvo, ki se je kljub zapoznelemu obvestilu zbralo na kopaliskem trgu. Po pozdravnih nagovorih je predsednik občinskega ljudskega odbora Šobor povabil patruljo na slavnostno večerjo v krajevno restavracijo. Patrulji so se pridružili tudi domačini in razvila se je prijetna zabava ob spominih na težke borbe, ki so potekale v teh krajih. Prav tu je namreč X. ljubljanska brigada

dobila zaradi svoje hrabrosti naziv udarne brigade. Patrulja je prenočila v Dol. Toplicah in se v jutro napotila proti Dvoru in Žužemberku. Obiskala je še Kočevje, Illovo goro, Turjak, Zelinje in se v nedeljo vrnila v Ljubljano.

Nov gasilski dom v Lipovcu pri Dolenji vasi

Nedeljo 23. avgusta so Lipovčani kar težko pričakali. Na ta dan je bila otvoritev novega prostornega gasilskega doma. Pri gradnji doma so sodelovali prav vsi vaščani; eni z lesom, drugi z delom, vnožnjali ali z denarjem. Na pomoč so priskočile kmetijske zadruge Ribnica in Dolenja vas ter Kmetijsko-gozdarsko gospodarstvo in gradbeno podjetje »Zidara iz Kočevja. Vaščani Lipovca se najlepše zahvaljujejo za pomoč predsedniku gasilskega društva Henigmanu, poveljniku gasilske čete Dolenja vas — Pogorelcu ter prvemu častniku Rusu, kakor tudi celotnemu odboru gasilskega društva Dolenja vas za vsa podpora pri delu ter za res dragoceno darilo — ročno brizgalno.

Novi gasilski dom, ki je zrasel takorekoč čez noč, stoji sredi vasi ter je vsem vaščanom, predvsem pa mladi gasilski četi v ponos.

O. K.

iz Dolenjskih Toplic

Topličani bodo odpotovali na Okroglico z avtomobilom in tudi z vlakom. Med Topličani je več borcev prekomorskih brigad, ki so se po kapitulaciji Italije kot interniranci vključili med borce IX. korpusa ter se borili za osvoboditev naše Primorske.

Preteklo nedeljo je imela KZ Dolenjske Toplice redni polletni občni zbor. Iz poročil zadružnih funkcionarjev se da razbrati, da je zadruga dosegla uspehe, čeprav so zaradi manjšega izseka gozdov kupčije z lesom povsem usahnile. Kmetijska zadruga bo pomagala živinorejcem pri ureditvi gnojišč in silosov, brez katerih si ne moremo misliti napredka v živinoreji. Sadjarji so premalo skrbeli za škropljenje proti ka. parju. Ta se je zato močno razširil in sadjarji bodo morali očistiti dreve vseh suhih vej in okužena drevesa odstraniti iz sadovnjakov. Občni zbor je zavrnil predlog, da bi kmetijska zadruga prevzela dolg KZ v

PREKLIC

Podpisana Avgustin Tina iz Cerovca preključujem, kar sem žaljivega govorila zoper družino Šparovec iz Cerovca, obrem pa prosim, da družina Šparovec pusti na miru tudi mene.

Avgustin Tina

Cerovec, pošta Dol. Toplice

PREKLIC

Mejnik Ivan iz Zelja št. 51. Kočevje, avtomehaničar, preključujem vse, kar sem neresničnega govoril o Plešarju Edvardu, avtomehaničar iz Kočevja št. 300 in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

PREKLIC

Hribar Stanko, elektrotehnik iz Kočevja 271, preključujem vse, kar sem neresničnega govoril o Plešarju Edvardu, avtomehaničar iz Kočevja št. 200 in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

Avgustin Tina

Cerovec, pošta Dol. Toplice

Poljanah. Za novega tajnika zadruge je bil izvoljen tov. Jože Pelko.

D. G.

Sin je z nožem ranil očeta

Pretekli teden se je gospodar Turk iz Malega Orehka 16 vrčal iz novomeške bolnišnice, kjer si je zdravil rano, ki mu jo je s kuhinjskim nožem povzročil sin. Napadel ga je v pijanosti in v pijanosti je tudi metal polena za materjo ter se z nožem v roki lotil sestre Milice. Oče se je bal iti domov, ker ga je strah, da bi ga sin ponovno ne napadel. Morda je res, da mu oče noče prepuštili posestva in mu noče dovoliti ženitve, toda vsekakor bi se lahko sin z domačimi pametneje pogovoril kakor se. Tako pa mu šmarica vse prepogosto jemlje razsodnost, in če ne misli prenehati z napadi na svoje roditelje, bi bilo dobro, da bi se za bodočnost brezvestnega sina začela zanimati Ljudska milica.

IZPRED SODIŠČA

Izposojeno kolo je prodal

Zidar Alojz Bučar iz Pleša pri Dol. Toplicah je delal na Mladici pri Semču. Ob neki priliki si je izposodil kolo od upravnika »Mladice«, da se je peljal domov. Spotoma je to kolo prodal v Podturnu Ignacu Roglju za 6.000 din. Na sodišču je zatrjeval, da je bil tako pijan, da ni vedel kaj dela. Tri mesece bo sedaj imel čas, da v zaporu dobro preštudira, kaj se sme in kaj se ne sme. Vinjenost ni olajševalna okolnost!

Prekupčevanje je kaznivo

Gospodinja Frančiška Canželj iz Vel. Kala pri Mirni peči se je kar obtrta pečala z drobnim prekupčevanjem. Nakupovala je po vaseh jajca, maslo, žito in druge pridelke, nosila to v Ljubljano, nazaj pa spet drobno galanterijsko blago. Ba je sploh ni vedela, da se ne

sme prekupčevati brez dovoljenja. Kazen 10.000 din, ki se v slučaju neizterljivosti spremeni v 50 dni zapora, na katero jo je obsodil senat okrajnega sodišča v Novem mestu, naj bo opomin tudi drugim, da je tako prekupčevanje kaznivo.

Protest s krampacami

Franc Rifelj, Martin Berus, Ivan Zagorac in starejši mladotnik R. J. vsi iz Zdinje vasi so med drugim kopali vinograd 25. aprila letos. Ker jim baje lastnik ni dal dovolja pišče in hrane (najbrž je bilo pišče preveč) so v znak protesta s krampacami razbili vrata na vodnjaku, dve steklenici in eno ogledalo, polomili nekaj kolov in tri lastnikovo kolo. Vsa škoda je bila ocenjena na 9.650 din. Škodo so deloma povrnili že v nekaj dneh, senat okrajnega sodišča v Novem mestu

pa jih je za to junastvo obsodil: Riflja in Berusa na 20 dni zapora, Zagorca in J. R. pa vsakega na 10 dni zapora, vse pogojno za dobo dveh let. Vsi so objubili, da se bodo popobili.

Sosedino sadno drevje je klestila

Jožeta Turk iz Vrha pri Hlinjah je sosed Marjiti Blatnik blizu meje podbelila 3 mlade češnje, velik oreh in hrusko pa je oklestila do vrha. Trdila je, da je to napravila, ker ji je drevje delalo škodo s senco, priče pa so potrdile, da je bil na primer oreh oddaljen od meje deset metrov, pa tudi ostalo drevje ni bilo čisto na meji. Turkova bo za to dejanje 15 dni sedela v zaporu, plačati pa mora tudi stroške sodnega postopka in 300 din povprečnine.

NOGOMET

TVD PARTIZAN (Novo mesto): SD DUBLICA (Duplica)

Mladinci 7 : 4 (3 : 1), Članj 6 : 5 (2 : 3)

V nedeljo popoldne so prišli maloštevilni gledalci na svoj račun, saj so bili priča kar 22 golov, od teh nekaj prav učinkovitih. Le škoda, da si Novomeščani niso v večjem številu ogledali tega zanimivega sporeda. Mladinci se dali v splošno lepo igro. Bili so dosti borbeni in so se prav lepo sporazumevali. Nekaj mest je še sloboda zaslednih. Skoraj za razred bolj iz ostalih so bili Borut, Pavlič, predvsem pa Toni, ki je nasprotnemu vratarju nasul v mrežo kar 5 golov. Po enega sta dala Cavičovi in Valič. Precej poguma in talenta je pokazal tudi domači vratar. Nasprotnik je bil sicer fizično močnejši, tehnično pa slabši. Prišlo discipliniranih nastopov je imel sodnik lahko delo in je svojo nalogo dobro opravil.

Članom .1 šlo tako gladko. Prišli so sicer kmalu v vodstvo po dveh neubranljivih zadetkih Vesela, vendar so nasprotniki zaradi nesporazuma domače obrambe izenačili in do odmoru celo vodili s 3 : 2. V domačem moštvu je bilo treba narediti nekaj zamenjav, kar je ugodno vplivalo na nadaljnji potek. Majerle je kmalu izenačil, Duplica je iz kota povisala na 4 : 3. Zopet je bil uspešen Majerle, nato Pfaff, ki je moral po ponovnem izenačenju Duplica v zadnji minuti postaviti končni rezultat. Najbolj uspešna je bila napadalna petorica Majerle, Vesel, Brkovič, Tomo in Pfaff; krilske vrste skoraj ni bilo opaziti, posebno še, ker je manjkal Rodič. V obrambi je bil do poškodbe zanesljiv Sitar, po njegovem odhodu pa Smajdek. Tudi vratar se je večkrat izkazal. Pri nasprotnem moštvu je leva stran bolj funkcionalna kot desna. Vrtar je rešil svoje moštvo hujšega poraza, saj je uspešno lovil najtežje žoge. Pred

200 gledalci je dobro sodil Skerlj.

SD BRANIK (Maribor) : TVD PARTIZAN (Novo mesto)

3 : 1 (15:13, 9:15, 15:13)

Najtežje tekmo jesenskega dela odbojarske lige so Novomeščani odigrali v nedeljo popoldne v Mariboru proti večkratnemu prvaku Braniku. Tudi letos se Branik nahaja na čelu lestvice in je del na skupnem treningu za sestavo slovenske reprezentance kar 6 svojih igralcev Nihče ni pričakoval, da se bo mogel Partizan kaj prid

zoperstavljati pomembnemu nasprotniku. Proti pričakovanju pa so Novomeščani iztržali Maribor. Članom drug izmed tem ko so ostale izkušnje iz s prejšnjega razdobja, igrali se v občinski postavi. Z zanimanjem pričakujemo na daljnih prvenstvenih tekem, po seboj onih, ki jih bodo odigrali doma, kjer bo lahko tudi domača publika nekoliko spremljevala. Prihodnji nasprotniki bo v nedeljo Tekstilac iz Vardana, katerega so Novomeščani v spominu. Danes delu preračunali na vročih varadinskih tleh s 3:2.

Novomeški Elan zopet — na plan

Med novomeškimi športniki vlada že nekaj časa želja po ustanovitvi športnega društva, ki bi povezovali vse športne panoge, jih gojilo in krepilo. Nogomet — tako razširjena in priljubljena igra po vseh krajih — se v Novem mestu pod dosedanjimi pogoji nikakor ne more razmahniti. O kolearskem športu, o težki atletiki in še nekaterih drugih panogah ni ne duha ne sluha. Tudi nekateri dosednji dogodki na nogometnem igrišču narekujejo nujnost krepkega in enotnega vodstva naših mladih in najmlajših športnikov, katerim poleg osnovnega športnega znanja primanjkuje predvsem discipline, predanosti, tovarštva, samoiniciative, poštovanosti itd., skratka: našim vzgojiteljem, prijateljem športnega udejstvovanja, vsem sedanjim, nekdanjim in bodočim vodnikom se nudi najširše polje vzgojnega dela med športa željno mladino.

Pripravljalni odbor za ustanovitev društva je že dalj časa na delu. Preden stopi pred javnost z ustanovnim obnim zborom, iskreno vabi vse nekdanje športne delavce, pa tudi vse one, ki kakor koli žele sodelovati pri športni vzgoji naših mladine, da se pridružio iniciatorjem in s skupnimi močmi položijo temelj krepkega športnega delovanja novomeške mladine. Naj se zopet uveljavlja novomeška belo-zelena športna barva, naj zopet odmeva naš borbeni Elan — na plan!

Ko pa bosta obe društvi v svoje vrste vključili čim več mladine in jo vzgojili v krepke in odporne državljane, branilce naše socialistične stvarnosti in neodvisnosti, bosta imeli prijetno zavest, da sta se pravilno lotili svoje naloge in izpolnili obveze, ki sta jih dolžni skupnosti. To upravičeno pričakujemo!

zoperstavljati pomembnemu nasprotniku. Proti pričakovanju pa so Novomeščani iztržali Maribor. Članom drug izmed tem ko so ostale izkušnje iz s prejšnjega razdobja, igrali se v občinski postavi. Z zanimanjem pričakujemo na daljnih prvenstvenih tekem, po seboj onih, ki jih bodo odigrali doma, kjer bo lahko tudi domača publika nekoliko spremljevala. Prihodnji nasprotniki bo v nedeljo Tekstilac iz Vardana, katerega so Novomeščani v spominu. Danes delu preračunali na vročih varadinskih tleh s 3:2.

Obvestilo

Vsa podjetja in ustanove obveščamo, da bo vozil na Zagrebški vseleton Putnikova modern avtobus dnevno izpred poslovalnice ob 6. uri jutraj. Interesanti naj se prijavijo naprej.

OBJAVA

Uprava dijaškega doma v Smihelu pri Novem mestu sporoča, da so sprejeti vsi gojenci, ki so do sedaj vložili prošnje razen onih, ki so bili pisмено odklonjeni. Oskrbnina znaša 3.000 dinarjev mesečno in se vključuje naprej.

S seboj naj dijaki prinesejo osebno perilo, pribor za osebno higieno, copate in zimsko odev ter zdravniško potrdilo.

V domu se javijo dan pred pričetkom šole.

Uprava dijaškega doma Smihel pri Novem mestu

Si sklenimo za sadje

ročno, s hrastovim košem za 60 litr, v najboljšem stanju, ugodno prodam.

Naslov v upravi Dolenjskega lista v Novem mestu.

Novo mesto, dne 7. julija 1953

Predsednik LO MO: Alojzij Ivančič, I. r.

Drobtine iz dolenjske popotne malhe

matično goje tamkajšnji pojbe. Ob vsaki kapljici pišče se zvrstajo, da je veselje. Ta lepi lokalni običaj so seveda uprizarili tudi na dan občinskega praznika. Najbolj hecno je, da po navadi pri takem nastopu vedno odnesejo precej golov in obliki bunk i zmagovalci i premaganci.

Po ovinku sem se napotil v Novo Suho, kjer tamošnji patri še vedno žive pod visom starih, »dobrih« časov, ko so lahko ukazovali raj in ji naročali s prižnice, kaj je treba vse zgarati, da si prislužiš nebesa. Potem starem preperlem receptu so nedavno pozvali vernike kar s prižnice, naj vendar popravijo pota, ki držijo naravnost in nikamor drugam kot na — farovski parcele. Za delo bodo že prejeli bogato plačilo na onem svetu. Sicer ne vedo nič natančnega, kako je s takim plačilom na onem svetu, ker ni od tam še nihče postal zaslužka nazaj na ta svet (kot to delajo, postavim, izseljenci iz zametstva; zato pa pasri samo za sebe raje prejemajo plačilo kar sproti na tem svetu). »Plačilo na

onem svetu je samo za rajo, ki lahko živi od obluba, sem pojasnil ženi, ki je tarnala, kako trdo si je treba služiti obljubljena nebesa.

Na gasilsko veselico v Breže sem prišel ravno, ko je začel Elija poštno zalivati razgrete muzikante, pesalce in žlamparje, da so potem lahko nadaljevali pod napuščem skednja in bližnjih suhah. »Pasje trme trmaste« sem se jezil nad tistimi kmeti iz Velikega Osolnika, ki nočejo sodelovati pri zatiranju in uničevanju koloradarja in so celo ekipi kmetijske zadruge prepovedali škropljenje krompirja. Pri takih, kjer lepa beseda nič ne zaleže, bi posegel kar po kaznih.

Sv. Gregorja sem se v loku izognil, ker me boli Prosvetni dom, ki vsa leta po vojni zastoni vpije po obnovi. Ni kristuše, pravijo domačini, in to se ponavlja iz leta v leto. V Dragi so mi milo potužili, da niso dobili še niti fیکا iz fonda za obnovo gozdov, čeprav je znal že lani ta fond, ki pripada gozdnemu odseku njihove zadruge, 800 tisočakov. Bojda na

občini, kjer sede na tem kupčku tisočakov, mislijo, da se bodo gozdovi obnovili in pota popravila sama od sebe.

Se za dne sem jo ta dan primahal v Slovensko vas pri Kočevju, kjer sem spet nalezl na veselico. Tokrat so jo kot najbolj primeren način kulturnoprosvetnega dela priredili »frontovci«. Res je bila veselica na dostojni kulturni »višini«. Večina gostov je imela ob mojem obisku kakih 50 ali več maliganov, največ pa prav gotovo tista zastopnica nežnega spola, ki je na plesišču pustila tisti del perila, ki se imenuje tako kot moške hlače, samo v pomanjševalnici.

Kislega obraza in misli sem jo primahal proti večeru v vas Breg pri Stari cerkvi, kjer sem spet padel na veselico, tokrat veselo zelene bratovščine iz Kočevja. Lačen kot sem bil, sem naročil klobaso. Stro din so mi jo razdelili, da sem kar debelo pogledal. Pojasnili so mi, da je cena taka zara, ker so klobase pripeljali iz Ljubljane in seveda zanje niso dobili polovične vožnje. »Pa so zato kaj boljše, kakor če bi jih v Kočevju kupili,« sem jih narahluil, potem pa odšel ves razočaran spat v Kolodvorsko restavracijo v Kočevju. Report in najzabavnejše klevetice so me jutraj vrgle iz postelje.

»Jaka, Jaka, ti prešmentani Jakec, vstani že in pridi nam stehitati seno,« so vpili vozniki,

pa Jaki se ne mudi tako kot njim, Jaka pride ob osmih ali devetih. Komur se mudi, naj pa gre.

V belokranjski prestolnici sem nalezl na živahno razpravo zelene bratovščine. Trdili so sicer, da je bila to seja, vendar je bil pogovor dokaj glasen, vsebina razgovora podobna medsebojnemu pranju grehov, vse pa pod vplivom višje sfere, v kateri so plavalci posamezni člani, najbolj pa prvi član odbora. V odlomkih sem ujel iz razprave te besede: »Ti si srnjaka, ki smo ti ga prodali za polovico ceno, šenkaj Merličanom, kar je največji prestopke za čistokrvnega Črnomatca.« — Vi ste pa vsak svojega srnjaka doma sami pohrustali in to ni nikogar nič brigalo. — Ti si pa enemu pulsko položil, ki ni imel dovoljenja. — Ti pa hočeš za čuvaja nastaviti človeka, ki za mi ne maramo...»

Kaj je bilo naprej, ne vem, ker sem se bal preprija spričo vpirja. Potolažen sem jo mahnil v Metliko naravnost v »zadružno gostilno«, kjer imenujejo neko ostarjajo, kjer tožijo zadružna vina za določeno provizijo. Kako pravzaprav posluje ta gostilna, mi ni mogel pojasniti niti zadružni kletar, ki je baje nastavljen za odgovornega poslovođu gostilne. Le toliko mi je pojasnil, da zadružno vino v tej gostilni rado shujajo na malighani, takole na primer iz 9.3 na 8.1 stopnjo malighana. Tudi denar nekako po

polzevo leze nazaj v zadružni sektor in so že gozili z vazelino javnega točila, če ne bo šlo hitreje.

Dasi ves zbit in truden kot davčni izterjalec, se v Novem mestu nisem mogel odreči silno lepemu vabilu, ki je bilo pribito na baraki športnega stadiona v Stemburjevih ulici in se je glasilo takole: »Vabilo na masovni sevalni vseh opravljenih bab kleptulji, ki se bo vršil dne 19. VIII. 1953 ob 7.30 zvečer na dvorišču. Vabi se vse članice in ostale mlajostlive gospe in gospodine, ki želijo pristopiti v članstvo. Predsednik...»

Tega zanimivega sestanka sem se udeležil kot opazovalec. Razprava je bila živahna, čeprav je, kot so trdili, manjkala sklicateljica. Navzlic odstopnosti so soglasno sklenili, da to gospo izvolijo za člano predsednice. Bojda je doma tako zaposlena s polmetanjem in učenjem slovenske

slovnice, da se sestanka ni mogla udeležiti. Sploh se mi zdi, da imajo nekateri obilo časa za obiranje in se vrtajo tudi v domače razgovore znanec, kjer pa, kot kaže, niso zaželeni.

V Dolenjskih Toplicah nisem mogel potolažiti razjarjenih ljubiteljev filma, ki bi radi gledali »Terezo«, pa ni imel kdo vrtili filma. Kinooperater je šel v Ljubljano na izlet in se klub vročim željam ljubiteljev, obljubi in lepakom, ki so objavljali kino predstavo ob določeni uri, ni vrnil.

Samski podnasledniki so šfetovali za družinskega člana malighana in se njihov delež vodarine zaračuna malighniku, ta na jo izterja od svojega podnaslednika.

Pri začasnem izredni uporabi vode iz mestnega vodovoda (neposredna, ne vodnjakov, gasilne anona, uporaba vode na gradbiščih in podobno, ki pa se mora po predpisnem sporazumu upravljavca vodovoda, določiti umetna mesta vodovoda pavšalno vodarno na bazi 50 din za en delansko oziroma domnevno potrošeno vodo.

Kolkor ni delanje stroške kaznivo po drugih predpisih se kaznijo z denarno kaznijo do 2.000 din:

1. kdor samovoljno priključi hišni oziroma zemeljski vod na mestno vodovodno omrežje;

2. kdor samovoljno zavrta ali odpira ventil, zasunke in hidrante na mestnem vodovodnem omrežju;

3. kdor upravlja vodo v name, ne iz 11. člena brez potrebne priprave;

4. kdor brezvestno trati vodo iz mestnega vodovoda.

13. člen

Ta odlok začne veljati z dnem objave v Uradnem listu LRS. Objavi na se mora tudi v Dolenjskem listu in po mestni razglasitvi postati.

Določba odloka se uporablja od 1. januarja 1953 dalje.

St. 808/1.53

Novo mesto, dne 7. julija 1953

Predsednik LO MO: Alojzij Ivančič, I. r.

Se v Suho krajino sem skočil na pogreb Lovske družine, ki jo je spremljalo krdelo 30 divjih prašičev, nato pa sem s kmeti vred potužil solzo za požitim krompirjem in uničeno koruzo letošnjega pridelka. Zdaj pišem prošnjo (kolikokrat sem jo že), da bi lovci od drugod malo bolj streljali po tej zverjadi in vas do prihodnjega pozdravljam! Vsi Janez

Sredi šegavih Loškopototčanov sem bil, ko sem se spet odpravil na pot. Urazil sem si palico in da bo bolj trdna, sem jo kanil okovati pri kovaču Franceljnu na Hribu. Pa ti je zlomek v dopolnjenih urah smrčal, ljudje pa so z menoj vred brenili pred kovačev in ga zastojali čakali. So rekli, da lepe, bi rekel zlate urce zabije v oštariji. Menil sem, da bi Franceljna samo konkurenca lahko ozdravila bolezn, ljudi pa nestroptnosti, s čimer so se vsi strinjali. Da si poplaknem grenke slinje, ki so se mi nabrale spričo take kovačeve delavnosti, sem stopil v vaško gostilno. Oger duh po amonijaku me je vrzel nazaj; prihaja pa iz 00 kamre, ki je tik gostilniškega lokala. Stalni gostje so se smejali mojemu vnanju in in so trdili, da so se temu že lepo privadili.

V Loškem potoku sem se čudil »narodnemu« športu, kot ga siste-

17. oktobra bo na Dobrničju proslavljena deseta obletnica I. kongresa AFŽ Slovenije

V torek 25. avgusta je bila v Novem mestu širša konferenca AFŽ okraja Novo mesto, na kateri so bili poleg številnih žena navzoč med gosti predsednica Glavnega odbora AFŽ Angelca Ocepko, sekretar okr. odbora SZDL Jože Plavec, zastopnik JLA in drugi.

Po izbrnem poročilu o vlogi žena za dvig socialistične zavesti, ki ga je podala Ema Musarjeva, se je razvila živahna diskusija.

Tovarišica Vidmarjeva iz Zagradca je kritizirala poslovanje tamkajšnje zadrage, ki se ne potrudijo dovolj pri odkupovanju kmetijskih pridelkov, da bi ljudem omogočila čim boljše in hitrejši zasluzek in možnost nabave industrijskih predmetov. Zene tega okraja so že večkrat opozorile na napake in nepravilnosti, kar kaže da so živo zainteresirane za razvoj občine.

V imenu žena zadrugaric je Ana Florjancičeva govorila o seminarjih in tečajih, ki jih je organizirala ta sekcija in jih je bo. S pomočjo takih tečajev so žene na podeželju začele spoznavati prednosti higiene mleka, gojenja semen, sadja in zelenjave ter konzerviranja.

V Mokronogu bodo žene v zimskih mesecih na tečajih izdelovale iz ličkanja, sirka in žime razne predmete, s čimer bodo nekaj zaslužile, hkrati pa se bodo na tečajih tudi politično in kulturno izobraževale.

Zene s podeželja je predvsem zanimalo vprašanje, zakaj zadruge ne odkupujejo sadja in zelenjave. Tovarišica iz KZ Sentjerne je pojasnila, da je pri njih zadruga odkupovala sadje po 12 dinarjev in ga odpremila v Novo mesto. Tu pa ga je trgovsko podjetje prodajalo tudi po 30 dinarjev. Jasno je, da kmetije upravičeno kritizirajo, saj so kot proizvajalci prešli za kilogram sadja manj kot podjetje, ki ga je samo pro-

dajalo. Zene so predlagale, naj se to stanje enkrat za vselej uredi.

Tovarišica Angelca Ocepko je dala nekaj smernic za bodoče delo žena v mestu in na vasi, Sonja Sajetova pa je govorila o nalogah žena zadrugaric.

Ob zaključku konference so žene sprejele več važnih sklepov za politično aktivizacijo,

zboljšanje delovnih pogojev žena v mestu in na vasi, za organiziranje raznih tečajev, pravilno vzgojo mladine, sodelovanje žena v raznih odborih itd. Govorile so tudi o 10-letnici I. kongresa AFŽ, ki bo 17. oktobra v Dobrničju.

Za delegatki za zvezni kongres AFŽ Jugoslavije sta bili izvoljeni tovarišici Ema Musarjeva in Tilka Strniševa,

Dva kralja brez kraljevin

V Parizu sta na »počitnicah« dva ubežna kralja: bivši egiptovski kralj Faruk in bivši jugoslovanski kralj Peter. Kaže, da je Faruk bolj na kraju z denarjem kot Peter. Faruk je kupil za ženo Narriman zapeljivo uro, katere pa ni plačal. Ko je pariški urar zvedel, da je Faruk v Parizu, je hotel za ta dolg zapleniti Farukovo osebno prtljago. To je preprečilo francosko zunanje ministrstvo, pod čigar varstvom se baje Faruk nahaja.

Bivšemu kralju Petru, ki je zaplenjen pri nekem newyorškem podjetju, menda še ne gre tako slabo, čeprav se tudi njemu pripeti kakšna zaplemba osebnih stvari za stare dolge. Kot poročajo tuji časopisi, si je Peter Karadžević najel celo vilo v nekem

znanem francoskem letovišču, kjer bo prebil počitnice vse do oktobra. Najavil je več prireditev za povabljenе goste, med temi tudi bikoborbo. Biko za to predstavbo je naročil baje kar iz Španije.

Sicer pa je Peter že vajen bikoborbe, saj sta imela podobno bikoborbo v stari Jugoslaviji s princem Pavlom za prestol, potem pa sta oba sfrčala. Peter si lahko dovoli take počitnice in prireditve, saj sta on in njegova rodbina pošteno skubila državno blagajno stare Jugoslavije.

Primostek

Belokranjska pripovedka

Blizu Metlike je vas Primostek. Mimo vasi teče rečica Lahinja, čez njo pa se vzpenja lesen most. Belokranjci pripovedujejo, da se je ta vas v starih časih imenovala Mostek. Ko pa so prišli Francozi v naše kraje, so se na svojem pohodu po Beli krajini ustavili tudi v Mostku. Ljudem so jemali živino za vojsko, pobirali fronte in lovili mladeniče ter jih pošiljali na vojno.

Tega jim Moščani niso pozabili. Ko so se Francozi umikali skozi Belo krajino nazaj v svojo domovino, je neki francoski vojak onemogel zaostal za svojo četo. Skril se je pod leseni most. Ko pa so

ga vaščani opazili, so navalili nanj, da bi ga utopili v Lahinjo. Vojak pa se je v smrtnem strahu oprl na lesenega stebra pod mostom in zagazil v Lahinjo. Razjarjeni vaščani so ga hoteli odtrgati od mostu, ker pa se jim ni drugič posrečilo odtrgati Francoza od mostu, so mu odsekali prste na roki. Vojak, ki je znal nekaj slovenskih besed, je kričal: »Jaz nisem tat! Jaz sem samo prvi mostek...«

Ko je vojak končno utonil, so se vaščani skesali svojega dejanja. V spomin na žalostni dogodek so svojo vas preimenovali v Primostek...

Nekaj starih okroglih

SREČA

Ko je slavni Voltaire nekoč slišal, da je strela udarila v samostan in ni ubila niti enega meniha, temveč napravila le nekaj škod na stavbah, je smehljaje menil: — Srečo so imeli ti božji služabniki! Če strela ne bi udarila v kapelico, temveč v jedilnico, bi bila najbrže ubila do zadnjega vse.

NEDVOMNO

— Torej si oženjen? — Da! — Srečno? — Seveda! — Ali žena dobro kuha? — Nel — Pa zna vsaj dobro gospodinjiti? — Nel — Kaj pa zna potemt? — Petil — No, potem bi bil pa kanarček cenejši.

NESPORAZUM

— Torej tovarišica, zdaj sem vas temeljito preiskal. Na srcu ne najdem nič posebnega. Lahko vam rečem: vaše srce bi moral imeti. — O, gospod doktor, saj sem že — prosta!

SE ENA

Na svojem obisku v podeželskem mestecu je vladni zastopnik zelo hvalil županovo delovanje: »Z zadovoljstvom sem slišal, da ste v zadnjem času v mestu ustanovili več koristnih naprav.«

Ves ponosen odgovoril župan: »Da, odkar vozijo avtomobili skozi naše mesto, smo organizirali bolničarske tečaje, nadalje javno obvezovališče in tudi razpisali mesto zapriženega ocenjevalca škod. Naš policaj je dobil motorno kolo, da more zasledovati šoferje, ki hočejo zbežati, mestna bolnišnica pa se je povečala za deset postelj.«

LASKAVO PRIZNANJE

— Ali ste že čitali moje pesmi? — Da, med njimi sta dve, ki bi ju Prešeren ne mogel speniti. — Lepo se to sliši. Le kateri sta to? — Tista o kinu in tista o radu.

IZ PREDAPRILSKE...

Policaji: »To je zdaj že petič, da so vas na tem kraju pretepli. Ali imate toliko sovržnikov?« — Ne, ampak sem podoben davčnemu izterjevalcu.

MEDICINSKO PREDAVANJE

— Na lobanji tega moža se vidi, da je bil vedno jezlivo in nasilen. — Tovariš profesor, ali ni verjetnejše, da je bila takšna njegova žena?

ISKREN ODGOVOR

Zdravnik: »Tovariš Lipnik, ali mi morete povedati, zakaj ima vaš žena podpludbe na hrbtu?« — Seveda! Odkar je bolna, leži vedno na bitem ključul.

ON ZE VE

— Oprostite, da vas nisem pozdravil, ko sem vas včeraj srečal v parku. Nisem vas spoznal. — Kako pa veste, da sem bil jaz?

— Ata, ali se spominjaš, kje in kako si spoznal mamot? — Da, bili smo pri kosilu — za mizo pa nas je sedelo trinajst.

— Nič ni lepšega od prve ljubezni! — Ze res, toda jaz te imam kljub temu zelo rada.

Novomeški strahovi

Joj, kdo so te prikazni! Jih mrka noč rodi, da dirjajo po cesti in strašijo ljudi!

Nel To so kolešarji brez zvoncev in luči, kot blodni se podijo in »žegna« zanje nil!

36 mož je imelo 86 žena

V mestecu Short Creek v ameriški državi Arizona je mestna policija napravila svojevrstno hajko in aretirala 36 možkih, ki so imeli skupno 86 žena, rodilo pa se je v tem mnogozensku nič manj kot 264 otrok, torej nekaj več kot sedem otrok na enega očeta. Preiskava je ugotovila, da so 15 letne deklice silile v take mnogozenske zakone. Zlasti so bili vneti pristaši svojevrstnih zakonov možkih, medtem ko se je veliko žena temu upiralo. Zaprti možki so se zagovarjali s tem, da so pristaši mormonov, to je posebne verske sekte.

Policijski organi, ki so zadevo raziskovali, trdijo da nudijo otroci, ki so se rodili v teh zakonih tako žalostno sliko, da si tega ni mogoče predstavljati v najbujnejši domišljiji.

Utrinki

Nesmrtnost je v grobu ne da miru. Za mladino je vse staro, dokler se sama ne postara.

Ljubezen ni vselej roman; dostikrat je le vrsta spominov. Moški niso bogovi, ženskih božanstev pa sploh ni.

Clovek ne trpi, ker se mu želje ne izpolnijo, temveč zato, ker preveč višja na njih.

Cim manj mislimo nase, tem srečnejši smo.

Sr ljudje, ki ne slišijo prej, dokler jim kdo ušes ne poreže.

Ne moremo reči, da bo bolje, če bo drugače; toliko pa lahko rečemo, da mora biti drugače, da bo bolje.

Kako srečno bi lahko marširali kdo živel, ko bi se brigal tako zase, kakor se briga za druge!

Dve lepi gostovanji v Metliki

V poletnih dneh, ko kulturno življenje v Metliki skoraj čisto zamre in se malone pol mesta preseli na Kolpo, je prav težko napolniti dvorano Fiskalnega doma. To so sprevredili tudi člani SKUD »Dusan Jerab«, ki so v juliju skoraj pred prazno dvorano kvalitetno zaigrali Priestleyevega »Inšpektorja na obisku«.

Več sreče pa je imela folklorna skupina s Preloke, ki je 22. avgusta pod vodstvom domačina tov. Staneta Starešiniča, člana slovenskega tržaškega gledališča, pripravila lep večer, ki je navdušil številne gledalce. Vrsta živahnih kol in plesov, domači

tamburaški orkester in pevske solistične točke, v katerih je prednjačil tov. Starešinič, so vžgala navzoče, ki niso štedili s priznanjem. Takih večerov si Metličani še žele in kot čujemo, nas bodo Preločani za praznik ustanovitve XV. brigade spet obiskali.

Prav prijetno je bilo tudi gostovanje malega ansamba članov SKUD »Prežihov Voranc« iz Raven na Koroskem pretekli četrtek. Razni plesi, solistične točke, zlasti precizne in z občutjem izvajane točke harmonikarskega kvarteta pod vodstvom tov. Metelke, ki je tudi nastudiral ves ostali program, so bile deležne lepega priznanja. Plemenita je tudi gesta nastopajočih, ki so vsi vstopnino poklonili za spomenik padlim borcem v Metliki.

Šmarnica ali »direktor«

Šmarnica vsebuje metilni alkohol, ki se razgradi v organsko in mravljično kislino. Tako lahko nastopi smrt že pri pivski mizi kar iznenada sredi najboljega razpoloženja. Zgodi pa se tudi, da po pitju ni ničesar posebnega opaziti, tako da ljubitelji šmarnice lahko redno opravljajo svoje poklicno delo brez težav do nastopa smrti. Opojenost za zastrupitev z metilnim alkoholom ni tako značilna in prijetna kakor pri zastrupitvi z etilnim alkoholom, ki je v vseh drugih alkoholnih pijačah. V ospredju so organske okvare možgan. Te se odražajo v močnem glavobolu, izgubi ravnotežja, krčevitih bolečinah in zgornjem predelu trebuha in celo v osepitvi.

Vse to so suhoparne zdravniške ugotovitve, ki morda ne bodo imele na ljubitelje šmarnice nikakršnega vpliva. Dobro pa je, da se ob njih zamislimo, kadar sedimo za prepolno mizo te škodljive tekočine.

Nov svetovni rekord na reaktivnem lovcu

London, 1. sept. (r). Nocoj je bilo objavljeno, da je pilot Duke na reaktivnem lovcu tipa Hawker dosegel nov absolutni svetovni rekord v brzini. Prelletel je na uro 1162 km. Ker pa je ta brzina samo 9 km večja od dosedanjega svetovnega rekorda, ki ga ima neki ameriški pilot, novi rekord verjetno ne bo priznan, kajti predpisi zahtevajo, da je za novi rekord potrebna brzina, ki je vsaj za 1% večja od prejšnjega rekorda.

4000 m filma o osvoboditvi gore Nanga Parbat

Nedavno smo poročali o osvoboditvi himalajskega velikana, visokega nad 8000 m, Nanga Parbat. Kakor poročajo je zmagovita avstrijsko-nemška ekspedicija prinesla s himalajskega pogorja okoli 4000 metrov posnetkov na barvnem filmu, ki ponazorijo predvsem vzpon te ekspedicije in velike himalajske pogorja.

V Združenih državah Amerike so v prvem polletju dosegli rekordno proizvodnjo televizijskih sprejemnikov. Proizvodnja je znašala 3.83 milijonov sprejemnikov, lani v istem obdobju je znašala 2.32 milijonov. Z letošnjo polletno proizvodnjo televizijskih sprejemnikov so v Združenih državah Amerike prekosili tudi rekord v proizvodnji televizijskih sprejemnikov iz prvega polletja 1950, ko so izdelali 4.46 milijonov teh aparatov.

Japonska je julija izvozila za 97.5 milijonov dolarjev raznih izdelkov. Junija je predstavljala japonski izvoz vrednost 102.7 milijonov dolarjev.

V vsako hišo Dolenjski list! Berite in širite Dolenjski list!

Neznane koledarske resnice

Kdo ve, da se nobeno stoletje ne more pričeti s sredo, petkom in nedeljo? Oktobar se začne vedno z istim dnevom, s katerim se začneja januar. Isto soglasje opazimo med aprilom in julijem, septembrom in decembrom. Tudi februar, marec in november se začnejo z istim dnevom v tednu. Junij in avgust delata izjemo. Ta pravila pa ne veljajo za prestopna leta. Navadno leto se prične in konča vedno z istim dnevom. Stodljivim ljudem bi povedali še to, da si lahko vsak koledar prahranijo za 28 let pozneje, kajti tedaj se v celoti in v podrobnosti ponovi.

Ali veste da...

— je bil v 16. stoletju krompir prava redkost v Evropi in da takrat še nihče ni mislil, da bi si ga pripravljal za jed?

— na velikih severnoameriških prirejah zrastejo do 10 m dolge wave?

— dosežejo mehiški kaktusi — velblod hranj v svojem želodcu 250 litrov vode?

— uporablja v Orientu že več stoletij kačji strup za zdravljenje srčnih bolezni?

— je 138 metrov visoka Keopsova piramida, sestavljena iz dveh milijonov tristošestdeset kamnov?

»Zelite morda, da vam očistim svinčnik?«

Nesporazum

LOJZE ZUPANC:

5

VELIKI DNEVI

Povest

»Prvi fašist, ki bi prišel tod mimo —

A v hipu obmolknje, ker ne ve, kaj naj bi se zgodilo s tistim prvim fašistom.

»Kaj?« zastrižni ded vanj s toplim pogledom.

»S klavir ga bom lopnil po butici!« plane iz Tijčeta.

»Potlej pa bom izginil v gozdove k našim.« Grenko se nasmehe ded, a vendar mu v očeh zagori nekaj toplega, ljubečega. »Premlad si še otrok!« pravi iztrenjeno.

»Nismo več sami!« kipi mlada kri. »Število borcev vsak dan raste. Vsak dan jih je več v gozdovih. Maretičev Jule je bil neumen, ker jih je čakal doma.«

»Dan masčevanja je blizu,« priklama stari. In zatem pričneta spet nabijati po železu. Nakovalo zavzoni, kakor da bi pri fari veliki zvon bil plat zvona. Bolj iz jeze kakor iz veselja, ker je dan masčevanja blizu, zapojeta:

»In narodu skovali srečo s klavir na našim bomo mil! Verige sužnjev, okove težke klavir naše naj zdrobilo!

Iz hiše priteče Danica. Bleda in z grozo v očeh zakriči:

»Molčita! Fašisti prihajajo!«

Popustita delo in se hočeta umakniti v kovačnico, a tisti trenutek se izza hišnega vogala s polizanim nasmehom prismeji k njima italijanski učitelj Enrico Bastiani.

Nabijata in pojeta... Nabijata in pojeta...

Potlej zaživžgata in spet zapojeta. Vsa preplašena priteče na predverje Tijčkova mati in v strahu zakriči da prevpije razbijanje klavir:

»Dede! Tijček! Kaj delata? Ali sta znorela?«

»Kaj delava? Pojevala se nasmehe ded in prestane z nabijanjem.

»Pojeta, da se razlega po vsej vasi. Pa kakšno pesem. oooo!«

»Kakšno?« se prične muzati stari kovač.

»Partizansko! Ali ne vesta, da imajo stene ušesa? Kričita, kakor da se vama mudi pokliči nesrečo nad našo hišo!«

Zdajci se oglasi še Tijče. Težko klavirno spusti na zemljo in oprt nanj se zasmeji glasno in veselo:

»Pojeva, ker sva vesela, mama! Vesela sva, ker jih fašisti vsak dan bolj dobivajo po grbi, hahaha!«

»Oh, brezumneža...« zastoka mati.

»Nič se ne boj, mama! Nobenega makaronarja ni blizu!«

Potlej odide v kovačnico, kjer spet požene kovaški meh.

Zdaj se gospodinja s prosečim glasom obrne do starega:

»Vsa vi bodite pametni, oča, ki ste že stari, in ne izzivajte!«

Ne, tega bi ne smela izreči! V hipu se stari kovač razjezi. Sive obrvi mu zaštrle nad bliskajočimi očmi kakor jezu naježene bodice.

»Kdo izziva? Ali morda jaz, ki sem se v tej vasi rodil? Tukaj me je pokojna mati naučila slovensko govoriti in peti. Vsnk ptič ima svojo pesem. Ptica se po petju spozna!«

Kaj naj bi zdaj vdova Bara še odgovorila staremu kovaču? Ali naj mu pripoveduje, kar stari že sam predobro ve? Naj ga spominja, da je minilo že leto, odkar Dobravčani niso več svobodni? Naj ga opozarja pred karabinjerji in pred italijanskim učiteljem Enricom Bastianijem, ki se skoraj vsak dan ob tem času sprehaja tod mimo v varstvu karabinjerjev in kupuje od žensk jajca ter kokoši, zraven pa opreza in vohuni?

3.

Kaj je iskal Enrico Bastiani v Dobravcah? Kdo ga je sploh klical v Belo krajino?

Okrajni fašistični glavar ga je poklical iz Italije, da bi naučil slovenske solarje italijanskega jezika. Namestili so ga na gradski osnovni šoli. Prišel je, vojska fašizma, v izdano domovino in se po svoje boril za zmago fašizma. Ni nosil puške in šlema kakor vojaki! Njegovi polizanj lasje, namazani z dišečo pomado so se svetili v soncu bolj ko jekleni

šlem. Ni potreboval daljnogleda, kakor ga potrebuje oficir, na front! Njegove nemirne, švigajoče oči, privajene na vohunstvo, so vse videle, pogosto boljše, kakor da bi gledale skozi daljnogled. Ničesar jim ni ušlo. Njegova puška je bilo pero. Z njim je ubijal zanesljiveje kakor s puško. Pisal je ovadbe. In človek, zavedni Slovenec, čigar ime in priimek je napisalo Bastianijevo pero na ovadbo, je bil obsojen na zapor, na smrt, na pregnanstvo. Prišli so karabinjerji in ovadenca odvedli v zapore gradske graščine. Zasliševali so ga in zasliševali, ga pretepali in mučili, da bi priznal, da je komunist ali da je v zvezi s partizani. Mnogi so bili do krvi pretepeni, mnogim so fašisti požgali dom in pobili svojce, mnogi so morali v pregnanstvo, kjer so gladovali, kjer jih je glad davil počasi, a zanesljivo; a redki so bili tisti, ki bi vedeli, kaj je komunizem. Bili so zavedni Slovenci, ki so ljubili svojo domovino, svojo pesem in materin jezik. To pa je bil greh, ki so ga fašisti kaznovali z zaporom, zasliševanjem, pretepanjem in mučenjem. Kdorkoli je bil na Bastianijevo ovadbo odpeljan z doma, je bil lahko zadovoljen, če ga niso kar na mestu ubili. Po mučenju se je nekega dne znašel na Rabu, na otoku smrti, kjer je od gladi umrl.

Ali je Bastiani danes sam prišel v Dobravce? Previdni, nezaupljivi Bastiani, ki se je potihem bal partizanov prav tako kakor vsak fašist in ni napravil koraka iz Gradca brez spremstva karabinjerjev?

(Dalje prihodnjic)